

Breda Zupančič
Osnovna šola Ferda Vesela, Šentvid pri Stični

FRAN ALBREHT IN GRIMMOVE PRAVLJICE

Albrehtovi slovenski prevodi Grimmovih pravljic so dolga leta izhajali v številnih ponatisih in visokih nakladah, toda to so bili samo izbori (56 pravljic) iz celotne zbirke bratov Grimm. Zbrane Grimmove pravljice (dvesto enajst pravljic) pa so v slovenščini prvič izšle šele v prevodu Polonce Kovač leta 1993. Oba prevajalca sta prevajala po Grimmovi *Ausgabe letzter Hand* iz leta 1857. V prispevku bomo primerjali prevode obeh prevajalcev, in sicer prevode naslovov posameznih pravljic in slogovne postopke, ogledali pa si bomo tudi posebno problematiko prevajanja, kot je slovenjenje imen, ideološko filtriranje religioznih pojmov, izpuščanje ali dodajanje delov vsebine, napačne prevode oziroma manj ustrezne prevajalske rešitve ter prevajanje verzov.

Over a number of years Albreht's Slovene translations of the Grimm fairy tales were published in several reprints and high numbers of copies; however, these were only selections (56 fairy tales) of the entire Grimm brothers collection. The collected Grimm fairy tales (211) were first published in Slovene in translation of Polonca Kovač in 1993. Both the translators based their translations on the Grimms' *Ausgabe letzter Hand* from 1857. The article focuses on comparison of the two translators, i.e. translations of individual fairy tales titles and styles of translation. Special attention will be given to specific problems like Slovene translations of names, ideological filtration of religious concepts, omitting or adding of specific contents parts, as well as wrong or less adequate translation solutions and verse translations.

1 Fran Albreht kot prevajalec Grimmovih pravljic

Pisatelji mladinske književnosti in posledično tudi prevajalci mladinske književnosti so bili v preteklosti najpogosteje podcenjevani. Šele v zadnjem času postaja mladinska književnost enakovredna literaturi za odrasle. V tem dejstvu lahko iščemo odgovor na vprašanje, zakaj Fran Albreht v nobenem orisu zgodovine slovenskega slovstva sploh ni omenjen kot prevajalec Grimmovih pravljic, čeprav so v njegovih prevodih izhajale v izjemnih nakladah in se po skoraj pol stoletja od prvega natisa izbora še vedno pojavljajo v različnih novih izdajah.

V prvi številki revije *Otrok in knjiga* (leta 1972) je Marjana Kobe v članku o problematičnih priredbah, ki izhajajo v kičastih slikanicah, zapisala, da ima ves slovenski kulturni prostor v zavesti Grimmove pravljice, »kakor nam jih je v – originalu zvestem in vseh pogledih neoporečnem – prevodu posredoval Fran Albreht.« V opombi doda še: »Vse uredniško osveščeno in strokovno urejane

slovenske slikanice vseskozi uporabljajo Albrehtove prevode, kadar na novo, v novi likovni opremi izhajajo posamezne pravljice bratov Grimm.« (Kobe 1972, 54)

Nedvomno vsak prevod tekom desetletij nekoliko zastari. Zaradi sodobnejše rabe jezika so zlasti nujni in upravičeni jezikovni popravki in popravki slogovnih postopkov. Vendar to ne zmanjšuje vrednosti nekoč dobro opravljenega prevajalskega dela.

Kaj je Fran Albreht menil o prevajanju? V članku z naslovom *Nekaj opomb o prevajalcih in prevajanju* (Albreht 1961, 251–259) najprej govori o osebnosti prevajalca, ki mora »pretipati sleherni vlakno in živec v organizmu avtorjeve stvaritve, vsako gubico, vsak madež na njeni koži.« Podoživljati in poustvarjati mora tujo literarno umetnino v svoji materinščini, torej mora prodirati tudi v jedro in bistvo lastnega jezika. Ob tem nenehno odkriva in osvaja nova duhovna in izrazna območja. Zato je pravo prevajanje dejanje, ki je podobno umetniškemu ustvarjanju. Prevajanje je prava pustolovščina: »Broditi po pragozdu tujih misli, po gošči tujega izraza, podob in slik, šeg in navad, obrazov in lic. Dajati tem mislim, podobam, izrazom in obrazom poljudni domači kroj, kakor da so se porajali, dogajali in bivali na tej krpici slovenske zemlje. /.../ Vsak jezik ima tako rekoč svojo dušo, v katero se izlivajo vse svojstvenosti in posebnosti tistega jezika.« Prevajalec – umetniški tolmač, kot ga imenuje Albreht – ima opraviti z dvema jezikoma, dvema dušama. Kot medij zajema iz ene duše in preliva v drugo, »iščoč smislu smisel, vonju vonj, barvi barvo in zvoku zvok.« Slab prevod lahko delo ubije.

Albreht deli dobre prevajalce v dve skupini: v spretne prevajalce in umetniške prevajalce. Spretni prevajalci so virtuozi poznalci jezikov, občutljivi za točnost izraza. Umetniški prevajalci pa so še nekaj več, zajamejo tudi notranji čar umetnine, njeno svojstvenost, življenjsko čarobnost, vzdušje. Tuj genij spregovori v takem prevodu kot v svoji materinščini, izvornik in prevod sta enakovredna.

Prevajalec opravi prevod zaradi lastne notranje potrebe ali v zavesti svoje kulturne dolžnosti. Lahko ga opravi tudi po naročilu. Dober prevajalec praviloma prevaja predvsem dela, ki so mu notranje blizu. Njegova prva naloga je, da oceni svoj odnos do literarne stvaritve in razmisli o njeni umetniški vrednosti. Druga naloga je, da s kulturnega, pa tudi z ekonomskega vidika presodi, če je delo potrebno za območje domačega kulturnega trga. Albreht poziva, naj skrbimo za potrebe časa in presajamo zdrava, klena, rasti zmožna semena!

Lahko v teh besedah iščemo Albrehtov navdih za prevajanje pravljic? Uredništvo Mladinske knjige ga je res prosilo za prevod izbora Grimmovih pravljic, vendar bi lahko iz vsega zgoraj navedenega sklepali, da se je prevajanja lotil tudi zato, ker so mu bile pravljice notranje blizu, ker se je lahko v prevajanju, kot pojasnjuje v članku, vsaj do neke mere izpovedal, in ker je v pravljicah odkril določeno lepoto in umetniško vrednost. V spremni besedi k izboru Grimmovih pravljic, ki so izšle leta 1954 (Grimm 1954, 270–271) je zapisal:

»Pravljica – prastara, prvobitna zvrst ljudskega baje in pesništva! V stoletjih nakopičena ljudska modrost, preprosta življenjska skušnjava, življenje, ki ga živo snujoča domišljija gnete in preobrača po svojem miku in svojih željah, v katerem oživlja mrtve

predmete in naravo, bogati siromaštvo, nagrajuje dobro, preprosto srce in zvesto ljubezen, se posmehuje in kaznuje neumnost, lakomnost in požrešnost, a slavi zvijačnost in prebrisanost, preprosto iznajdljivost in bistroumnost, tudi če se včasih odeva v navidezno áboto. Široka življenjska vedrina veje iz prave pravljice. Veselost in radodarnost sta vir sreče v življenju, čemernost in nevoščljivost vir nesreče in pogube za človeka. Resnica in dobrota v pravljicnem svetu vedno zmagujeta! Krut pa je včasih pravljicni svet, kakor so pogosto okrutna in nečloveška dejanja ljudi; trikrat kruta je zategadelj kazen za taka dejanja, a le zato, da tem čisteje zmagujejo in triumfirajo resnica in nedolžnost, pravica, dobrota in preprostost.

Silen in mogočen je ponavadi kralj v pravljici, kaj pogosto pa tudi neblogljeno človeško revše z vsemi človeškimi napakami in nadlogami, ki jih ljudska blagosrčnost slika s prizanesljivim posmehom.

Da, veličastno preproste in človeške so vse stvari ljudske pravljice. V nji je vse mogoče. Resničnost se prepleta z neresničnostjo. Možnosti z nemožnostmi. Čarovnije in uroki so nekaj tako vsakdanjega v nji, kakor – recimo – ljubezen in sovraštvo. Tako je pravljica govornica otroškega srca, nič manj pa ne govornica srca zrelega moža in zrele žene, če sta bila zmožna ohraniti si trohico otroškosti v sebi. Vonj duha pravljice sega iz sive davnine, njena najbolj živa prisotnost pa je obarvana z dolgimi meglenimi jesenskimi večeri in belimi zimskimi nočmi. Vsakdo izmed nas hrani iz svojih otroških let skrito zakladnico milih spominov na te sive meglene večere in bele noči. Tedaj so oživel predmeti v hiši in na dvorišču, ko je grozljivo šušljalo in strašilo po vseh kotih, iz katerih so stopale vile in rojenice, se prikazovali strahovi in škrti, zmaji, pesjani in vedomci, tam zunaj v gozdu in na polju pa so divje gospodarili roparji in razbojniki, a so jih nadčloveško močni in silni in blagi velikani, a včasih tudi iznajdljivi pritlikavci, navsezadnje junaško premagali, da je padel otroku tesnobni oklep strahu in groze s prsi.

Pričujoči slovenski izbor je vzet iz bogate zakladnice ljudskih pravljic, ki sta jo darovala nemški mladini nemška učenjaka Jakob in Wilhelm Grimm. S tenkočutnim pesniškim posluhom sta prisluhnila in zapisovala baje svoje ljudstva, njegovo domišljijo, miselnost in izraznost. Izbor skuša zajeti vse znane mojstrske pravljice, a je upošteval predvsem take, ki imajo zdravo, realistično življenjsko osnovo, izločil pa v prvi vrsti tiste, ki so bodisi preveč skonstruirane ali pa imajo kake nezdrave primesi, kot so vsiljivo, osladno pobožnjakarstvo in podobno.

Prevajalec upa in želi, da bi pričujoči izbor pravljic, tako značilnih za naš srednjeevropski duhovni svet, našel do srca slovenskih otrok podobno pot, kakor so jo našle te pravljice do mladine skoraj vsega sveta!«

Kristina Brenkova, pisateljica, prevajalka in med letoma 1949 in 1973 urednica otroškega leposlovja pri založbi Mladinska knjiga, je zelo cenila prevajalsko delo Frana Albrehta, kar je razvidno tudi iz njene spremne besede k mali izdaji Grimmovih pravljic, ki je izšla štiri leta po prvem prevodu: »Njegov mojstrski prevod odlikujejo preprostost, klenost in sočnost izraza.« (Grimm 1958, 253)

Brenkova je bila svoje spomine na pisatelja in prevajalca pripravljena deliti z menoj v nekaj telefonskih pogovorih koncem leta 2002 in v začetku leta 2003. Povedala je, da je v imenu uredniškega sveta prosila Albrehta, če bi lahko za založbo prevedel nekaj Grimmovih pravljic. Šlo je za prošnjo, ne za naročilo, kot je večkrat odločno poudarila Brenkova. Po njenih besedah je Albreht prošnjo z veseljem sprejel in celo takoj določil datum, do katerega naj bi prinesel prevod. Zakaj so se pri Mladinski knjigi odločili prav za Albrehta? Brenkova je dejala, da so ga zaprosili zato, ker je odlično prevajal in ker je pisal dobro prozo ter dobre pesmi: bil je torej tudi pisatelj in pesnik. Odlično je obvladal nemščino in slovenščino. Znal je najti pravo slovensko besedo in dodati tudi kakšno svojo,

če je bilo potrebno. Prošnja Albrehtu je bila tako prošnja resnično nadarjenemu umetniku.

Grimmove pravljice sodijo v svetovni književnosti med najbolj znane, največkrat natisnjene in največkrat prevajane knjige za *Svetim pismom*. Prva knjiga zbirke nemških ljudskih pravljič je izšla leta 1812 z naslovom *Kinder- und Hausmärchen* (Otroške in hišne pravljice), leta 1814 je sledila druga in leta 1822 tretja knjiga. Pravljičice sta zbirala in zapisala **brata Jakob in Wilhelm Grimm**. Do leta 1886 je samo v Nemčiji izšlo 21 tako imenovanih 'velikih izdaj' ter 34 'malih izdaj' pravljič. Brata Grimm sta postavila osnovo klasični knjižni pravljici. Prav tako sta postavila temelje znanstvenemu preučevanju pravljič. S pravljičicami sta se skoraj nepretrgoma ukvarjala pol stoletja. V zbrano gradivo sta temeljito posegala, nenehno sta ga dopolnjevala in izboljševala. V spremni besedi k mali izdaji Grimmovih pravljič (53 pravljič), ki jih je prevedla Polonca Kovač in so izšle leta 1999, navaja urednik Andrej Ilc kopico takih popravkov: izbirala sta samo umetniško navdihnjena, dobro pripovedovana besedila brez opolzkosti, blasfemij in družbene kritike, izločala sta tuje primesi, okraševala besedilo z različnimi dodatki, med drugim s premim govorom, črtala vse, kar bi lahko slabo vplivalo na otroke (npr. namigovanja na spolnost), in podobno (Ilc 1999, 325–326). »Izvirne elemente iz poganskih oziroma predkrščanskih obdobj ter fevdalizma /.../ sta predelala in priredila v skladu z moralo in vrednostnim sistemom vzpenjajočega se meščanstva, deloma pa tudi lastnimi predstavami in predsodki.« (Ilc 1999, 328) Pravljičice je »nemogoče relevantno obravnavati brez upoštevanja stvarnih (socialnozdgodovinskih, kulturnozgodovinskih, socialnopolitičnih) razmer časa, v katerem so bile zapisane, pa tudi povsem osebnih nazorov in predsodkov samih zapisovalcev.« (Ilc, spremna beseda k: Bettelheim 1999, 431)

Grimmove pravljice so bile – čeprav ne vse – dostikrat prevedene v slovenščino. Že leta 1883 je J. Markič prevedel enajst pravljič. Leta 1932 je v prevodu Alojzija Bolharja izšlo štirideset pravljič, leta 1944 pa še pet dodatno prevedenih (skupno število 45). V prevodu Frana Albrehta je izšlo šestinpetdeset pravljič. Ob Grimmovih pravljičah so se navdihovali številni slikarji, nastajale so igre za otroke, opere, baleti, filmi, lutkovne predstave, risani filmi, pravljice so snemali na avdio in videokasete.

2 Pregled izdaj nekaterih Grimmovih pravljič v Albrehtovem prevodu

Pregled nam prinese kopico zanimivih podatkov o pogostosti izhajanja določenega naslova, o založbah, zbirkah in številu izdanih izvodov.

Rdeča kapica:

Šestnajstkrat samostojno: **1953** (MK, Knjižnica Čebelica 1; 10.000 izvodov), **1959** (MK, Knjižnica Čebelica 46, 22.000 izvodov), **1961** (Bratstvo-Jedinstvo), **1964** (MK, Knjižnica Zvezdica), **1966** (MK, Knjižnica Zvezdica), **1968** (MK, Knjižnica Čebelica 121, 25.000 izvodov), **1970** (MK, Velike slikanice, 10.900 izvodov), **1973** (MK, Velike slikanice, 8.000 izvodov), **1975** (MK, Zlata slikanica, 10.000 izvodov), **1976** (MK, Velike slikanice, 10.200 izvodov), **1979** (MK, Zlata slikanica), **1982** (MK, Najlepše Grimmove pravljice, 10.000 izvodov)

izvodov), **1987** (MK, Cicibanov vrtiljak), **1990** (MK, Cicibanov vrtiljak), **2000** (MK, faksimile Knjižnica Čebelica 1), **2002** (MK, Cicibanov vrtiljak, Velike slikanice)
Enkrat skupaj s pravljico *Tri predice*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 6, 10.000 izvodov)
1972 v zbirki: Najlepše pravljice, DZS, 6.200 izvodov

Snegulčica:

Trinajstkrat samostojno: **1956** (MK, Knjižnica Čebelica 24, 3.000 izvodov), **1961** (Bratstvo-Jedinstvo), **1962** (MK, Knjižnica Čebelica 69, 18.000 izvodov), **1963** (MK, Knjižnica Zvezdica), **1966** (MK, Cicibanova knjižnica), **1966** (MK, Zbirka Zvezdica), **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 7, 10.000 izvodov), **1975** (MK, Zlata slikanica), **1976** (MK, Velike slikanice, 10.400 izvodov), **1979** (MK, Zlata slikanica), **1982** (MK, Najlepše Grimmove pravljice, 10.000 izvodov), **1987** (MK, Cicibanov vrtiljak), **2000** (MK, Cicibanov vrtiljak, Velike slikanice)
1972 v zbirki: Najlepše pravljice, DZS, 6.200 izvodov
2001 v zbirki: Veliki pravljicarji in njihove najlepše pravljice, MK

Pepelka:

Desetkrat samostojno: **1953** (MK, Cicibanova knjižnica, 10.000 izvodov), **1957** (MK, Knjižnica Čebelica 37, 16.000 izvodov), **1967** (MK, 5.730 izvodov), **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 4, 10.000 izvodov), **1971** (MK, Knjižnica Čebelica 141, 20.000 izvodov), **1975** (MK, Zlata slikanica, 10.000 izvodov), **1979** (MK, Zlata slikanica), **1979** (MK, Knjižnica Čebelica 141), **1982** (MK, Najlepše Grimmove pravljice, 10.000 izvodov), **1988** (MK, Cicibanov vrtiljak, naklada 13.500 izvodov)

Trnuljčica:

Devetkrat samostojno: **1954** (MK, Knjižnica Čebelica 6, 14.000 izvodov), **1963** (MK Knjižnica Čebelica 81), **1969** (MK, Knjižnica Čebelica 133), **1970** (MK, Knjižnica Čebelica 133, 20.950 izvodov), **1973** (MK, Velike slikanice, 1.035 izvodov), **1975** (prevajalec ni naveden; sicer Albrehtov prevod; MK, Zlata slikanica, 10.000 izvodov), **1979** (MK, Zlata slikanica), **1982** (MK, Najlepše Grimmove pravljice, 10.000 izvodov), **2000** (MK, Cicibanov vrtiljak, Velike slikanice)
Enkrat skupaj s pravljico *Srečni Anže*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 8, 10.000 izvodov)
1972 v zbirki: Najlepše pravljice, DZS, 6.200 izvodov

Volk in sedem kozic (kozličkov):

Petkrat samostojno: **1961** (MK, Najdihojca), **1987** (Jugoreklam), **1996** (MK, Grimmove pravljice, Velika slikanica), **1996** (priredba, MK, Grimmove pravljice, kartonka), **1996** (priredba, MK, Grimmove pravljice, pobarvanka)
Enkrat pod naslovom *Volk in sedem kozic* skupaj s pravljico *Kraljiček in medved*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 9, 10.000 izvodov)

Janko in Metka:

Štirikrat samostojno: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 2, 10.000 izvodov), **1987** (MK, Velike slikanice), **1994** (MK, Cicibanov vrtiljak, Velike slikanice, 4.700 izvodov), **1999** (MK, Cicibanov vrtiljak, Velike slikanice)

Zvezdni tolarji:

Trikrat samostojno: **1964** (MK, Knjižnica Zvezdica), **1966** (MK, Knjižnica Zvezdica), **1991** (MK, Knjižnica Čebelica 318)

Bratec in sestrica:

Dvakrat samostojno: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 1, 10.000 izvodov), **1971** (MK, Knjižnica Čebelica 148, 19.650 izvodov)
pravljica je izšla samostojno tudi **1985** (MK, Velike slikanice, naklada 10.000 izvodov) – prevajalec ni naveden, prevod pa se ujema z Albrehtovim prevodom iz zbirke pravljic 1980

Pogumni krojaček:

Dvakrat samostojno: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 5, 10.000 izvodov), **1990** (MK, Velike slikanice)

Kralj Drozd (Drozgograd):

Dvakrat samostojno: **1980** (MK, Velike slikanice, 10.000 izvodov), **1982** (MK, Najlepše Grimmove pravljice, 10.000 izvodov)

Žabji kralj in železni Henrik:

Enkrat samostojno: **1986** (MK, Velike slikanice, 10.000 izvodov)
Enkrat skupaj s pravljicama *Bremenski mestni godci* in *Škrateljčki*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 10, 10.000 izvodov)

Bremenski mestni godci:

Enkrat skupaj s pravljicama *Žabji kralj in železni Henrik* in *Škrateljčki*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 10, 10.000 izvodov)

Škrateljčki:

Enkrat skupaj s pravljicama *Bremenski mestni godci* in *Žabji kralj in železni Henrik*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 10, 10.000 izvodov)

Mizica, pogrni se:

Enkrat samostojno: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 3, 10.000 izvodov)
samostojna slikanica **1978** – kot prevajalec je verjetno pomotoma naveden Rudolf Kresal, prevod pa se ujema z Albrehtovimi prevodi (MK, Velike slikanice)

Snežica in Rožica:

Enkrat samostojno: **1988** (MK, Velike slikanice, naklada 10.000 izvodov)

Lonček, kuhaj!:

Enkrat samostojno: **1966** (MK, Cicibanova knjižnica)
v zbirkah pravljic z Albrehtovim prevodom (MK): **1954** in **1966** z naslovom *Sladka kaša*, **1975** in **1980** z naslovom *Lonček, kuhaj*
Pod istim naslovom poznamo tudi prevod češke ljudske pravljice, ki jo je zapisal Karel Jaromír Erben, prevedel pa Fran Bradač, izšel v letih **1967**, **1974**, **1993** (MK).

Tri predice:

Enkrat skupaj s pravljico *Rdeča kapica*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 6, 10.000 izvodov)

Srečni Anže:

Enkrat skupaj s pravljico *Trnuljčica*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 8, 10.000 izvodov)

Kraljiček in medved:

Enkrat skupaj s pravljico *Volk in sedem kozic*: **1969** (MK, Grimmove pravljice v desetih slikanicah 9, 10.000 izvodov)

Vse navedene pravljice (razen pravljice *Lonček, kuhaj*) so izšle tudi v vsakokratnem izboru pravljic (MK):

- 1954 (*Žabji kralj in druge pravljice*, 3.000 izvodov),
- 1958 in 1982 (*Pravljice*, l. 1958 naklada 12.000 izvodov),
- 1966 in 1982 (*Sneguljčica in druge Grimmove pravljice*),
- 1975 in 1980 (Grimmove pravljice, l. 1975 naklada 8.000 izvodov).

V prvem izboru pravljic v Albrehtovem prevodu leta 1954 je bilo natisnjenih šestinpetdeset pravljic, tudi spremno besedo je napisal Fran Albreht. Leta 1958 so pravljice izšle v 23. zvezku zbirke Kondor, ki jo je urejal Uroš Kraigher. V knjigi najdemo spremno besedo Kristine Brenk. V tem izboru je osemintrideset pravljic, osemnajst naslovov iz prvega izbora je izpuščenih. Vsi kasnejši izbori prinašajo prvotno število prevedenih pravljic, vedno je ponatisnjena Albrehtova spremna beseda. Leta 1975 in kasneje je v kolofonu navedena lektorica Ifigenija Zagoričnik, kar pomeni prvi večji poseg v Albrehtovo prevodno delo.

Pravljice so izhajale v izjemno visokih **nakladah**: najskromnejša zabeležena naklada je 1.035 izvodov *Trnuljčice*, ki je leta 1973 izšla v zbirki Velike slikanice (a komaj tri leta prej 20.950 izvodov v zbirki Čebelica), sicer pa so se naklade gibale v nekaj tisočih: najpogosteje med deset in dvajset tisoč izvodov. *Rdeča kapica* je v zbirki Čebelica leta 1968 izšla celo v nakladi 25.000 izvodov! *Rdeča kapica* je kot samostojna publikacija izšla skupno v 106.100 izvodih oziroma 116.100 izvodih, če upoštevamo še natis skupaj s pravljico *Tri predice*. To še vedno ni dokončna številka, ker podatki o nakladi niso vedno na razpolago, zlasti ne v zadnjih dvajsetih letih. Prav tako v seštevku ni upoštevan natis *Rdeče kapice* v nobeni od knjig z izborom Grimmovih pravljic.¹

Založba Mladinska knjiga je pred novim prevodom Polonce Kovač (1993) skoraj izključno izdajala Grimmove pravljice v Albrehtovem prevodu (in jih občasno še vedno ponatiskuje). Nekaj slikanic so izdale založbe Bratstvo-Jedinstvo iz Novega Sada, Jugoreklam iz Ljubljane, Državna založba Slovenije pa je leta 1972 natisnila zbirko pravljic (*Najlepše pravljice*), kjer so Albrehtovi prevodi *Rdeče kapice*, *Sneguljčice* in *Trnuljčice* (ostale prevode sta prispevala Rudolf Kresal in Božidar Premrl). Mladinska knjiga je Grimmove pravljice izdajala v najrazličnejših **zbirkah**. Prva knjižica iz zbirke Čebelica je bila leta 1953 Grimmova *Rdeča kapica*, ki jo je prevedel Albreht, ilustrirala pa Marlenka Stupica.

Albrehtova žena Vera Albreht je prevedla samo eno Grimmovo pravljico, *Velikan in krojaček*, ki je leta 1966 izšla pri Mladinski knjigi v Knjižnici Čebelica (102). Ta pravljica se ne pojavi v nobeni zbirki Grimmovih pravljic, ki jih je prevedel Fran Albreht.

V slovenski izdaji Grimmovih pravljic leta 1954 in 1958 so črno bele ilustracije Moritza von Schwinda in Ludwiga Richterja, ki sta jih narisala za prvo, originalno nemško izdajo iz leta 1812. V zbirki Grimmove pravljice v desetih slikanicah (1969) je ilustrator nemški avtor Nast Bernhard. Prve slovenske ilustracije izbora pravljic v Albrehtovem prevodu se pojavijo leta 1966, in sicer je v knjigi sedem

¹ Za primerjavo je zanimivo pogledati, v kakšnih nakladah so izšli nekateri drugi Albrehtovi prevodi: Goethe: *Torquato Tasso* – 1.000 izvodov (SM, 1968), Goethe: *Ifigenija na Tavrudi* – 3.000 izvodov (SM, 1950), Goethe: *Pesmi* – 4.000 izvodov (DZS, 1950), Remarque: *Slavolok zmage* – 3.000 izvodov (NT, 1953), Heine: *Florentinske noči* – 1.500 izvodov (CZ, 1975), Schiller: *Don Carlos* – 1.200 izvodov (DZS, 1960)...

barvnih prilog ilustratorke Lidije Osterc. Daleč največ slikanic je opremila slikarka Marlenka Stupica. Med ostalimi ilustratorji najdemo naslednja imena: Danica Rusjan, Mara Kraljeva, Maksim Sedej, Jože Ciuha, Irena Majcen, Pavle Učakar, Kostja Gatnik, Kamila Volčanšek, Svjetlan Junaković in še nekateri drugi.

Albrehtovi prevodi so dolga leta veljali za najboljše, toda to so bili izbori iz celotne zbirke bratov Grimm. Zbrane Grimmove pravljice (dvesto enajst pravljič) pa so prvič v slovenščini izšle v prevodu Polonce Kovač leta 1993. Oba prevajalca sta prevajala po Grimmovi *Ausgabe letzter Hand* iz leta 1857 (Ilc 1995, 51). V nadaljevanju bomo primerjali prevajalsko delo Albrehta in Kovačeve, in sicer prevode naslovov pravljič ter slogovne postopke, ogledali pa si bomo tudi posebno problematiko prevajanja, kot je slovenjenje imen, ideološko filtriranje religioznih pojmov, izpuščanje (ali dodajanje) delov vsebine, napačne prevode oziroma manj ustrezne prevajalske rešitve ter prevajanje pesmi.

3. Primerjava naslovov v izvirniku s prevodi Frana Albrehta in Polonce Kovač

Nekateri naslovi pravljič so različno prevedeni.

Grimm: *Der Froschkönig oder der eiserne Henrik* (39–43)

Albreht: *Žabji kralj in Železni Henrik* (5–9)

Kovač: *Žabji kralj ali železni Henrik* (12–16, prva knjiga)

Albreht je v naslovu uporabil besedico 'in', verjetno zato, ker sta kralj in Henrik, kot se izkaže na koncu, dve različni osebi. Kovačeva ohranja izvirni naslov, v katerem je besedica 'ali'. 'Železni' je pri Albrehtu v vseh izdajah zbranih pravljič (l. 1954, 1966, 1975, 1980) pisano z veliko začetnico, razen v izdaji iz l. 1958, medtem ko je pri Kovačevi uporaba male začetnice razvidna samo iz kazala izdaje l. 1999.

Grimm: *Doktor Allwisend* (491–493)

Albreht: *Doktor Vseznalec* (19–21)

Kovač: *Doktor Vseved* (57–59, druga knjiga)

Doktor Vseznalec se pri Albrehtu pojavi v vseh izdajah zbranih pravljič, razen v izdaji leta 1958, kjer je naslov preveden tako kot kasneje pri Kovačevi: *Doktor Vseved*.

Grimm: *Die kluge Bauerntochter* (475–478)

Albreht: *Bistroumna kmetica* (21–24)

Kovač: *Prebrisano kmečko dekle* (37–40), druga knjiga

Grimm: *Märchen von einem, der auszog, das Fürchten zu lernen* (51–62)

Albreht: *Zgodba o človeku, ki je šel po svetu, da bi spoznal strah* (25–35)

Kovač: *O fantu, ki je šel po svetu strahu iskat* (26–37, prva knjiga)

Kovačeva se v nasprotju z Albrehtom, ki sledi izvirniku, odloči za skrajšan prevod naslova.

Grimm: *Die kluge Else* (210–213)

Albreht: *Brihtna Urška* (42–46)

Kovač: *Brihtna Špela* (186–189, prva knjiga)

Kovačeva sloveni ime s Špela, kar odgovarja nemškemu imenu Elizabeta, Elza. Albreht se odloči za Urško, verjetno zato, ker Urša pomeni tudi nekoliko nerodno, nespametno žensko. Poznamo npr. nagovor: ti urša uršasta, ta urša je vse pozabila (SSKJ).

Grimm: *Von klugen Schneiderlein* (555–558)

Albreht: *O zvitem krojačku* (66–69)

Kovač: *O bistrem krojačku* (127–131, druga knjiga)

Grimm: *Das Lumpengesindel* (85–90)

Albreht: *Potepini* (105–107)

Kovač: *Capini* (65–67, prva knjiga)

Glede na to, da beseda 'Lumpengesindel' pomeni 'sodrga, svojat', je prevod Kovačeve ustrežnejši, ker je beseda 'capin' krepkejša. Pomeni malovrednega, malopridnega človeka, pa tudi potepuha, postopača, berača, in je tako bližje izvorniku kot beseda 'potepin'.

Grimm: *Hans im Glück* (419–427)

Albreht: *Srečni Anže* (108–113)

Kovač: *Presrečni Anže* (412–418, prva knjiga)

Oba prevajalca slovenita ime z 'Anže'. Pri Kovačevi Anže ni le srečen, temveč presrečen.

Grimm: *Der Wolf und die sieben jungen Geißlein* (63–65)

Albreht: *Volk in sedmero kozic* – naslov do vključno l. 1966 (128–131), kasneje *Volk in sedem kozic*,

V Čebelici l. 1961 *Volk in sedmero kozličev*, v posameznih izdajah tudi kozličkov

Kovač: *Volk in sedem kozličkov* (38–41, prva knjiga)

Albrehtu se v nasprotju s Kovačevo zdi bolje pisati o kozicah kot o kozličkih, morda iz razloga, ker je koza (in ne kozel) generično ime.

Grimm: *König Drosselbart* (291–297)

Albreht: *Kralj Drozd* (157–162), kasneje tudi *Kralj Drozgohrad*

Kovač: *Kralj Drozgohrad* (264–269, prva knjiga)

Naslov je pri Albrehtu v vseh izdajah zbranih pravljic *Kralj Drozd* (redko za: *drozg*), v posameznih izdajah tudi *Kralj Drozgohrad*, tako kot pri Kovačevi. V samem tekstu Albreht vzporedno uporablja tudi ime *Drozgohrad*.

Grimm: *Der süße Brei* (508–509)

Albreht: *Sladka kaša* – naslov do vključno l. 1966 (162), kasneje *Lonček, kuhaj*

Kovač: *Sladka kaša* (77, druga knjiga)

Pod naslovom *Lonček, kuhaj* poznamo tudi prevod sorodne češke ljudske pravljice, ki jo je zapisal Karel Jaromir Erben.

Grimm: *Die Wichtelmänner* (236–238)

Albreht: *Škrateljčki* – naslov do vključno l. 1966 (205–207), kasneje *Škrateljčka*

Kovač: *Škrateljčki* (ta prevod prinaša tri različne pravljice o škrateljčkih) (213–214, prva knjiga)

V izvorniku so tri pravljice o škratih. Kovačeva je prevedla vse tri, Albreht samo eno, vendar je kljub temu obdržal naslov *Škrateljčki*, kar je bilo kasneje popravljeno. Naslov se glasi pravilno v dvojini, saj v tej pravljici nastopata dva škrate.

Grimm: *Der Fuchs und die Frau Gevatterin* (395–396)
Albrecht: *Lisjak in gospa botra* – naslov do vključno l. 1966 (213–214), kasneje *Lisica in volkulja*
Kovač: *Lisjak in gospa mati* (383–384, prva knjiga)

Albrecht sledi izvorniku in prevede dobesedno 'gospa botra'. Naziv 'gospa botra' v bistvu zavaja, ker je boter volkuljinemu mladiču lisjak, ne obratno. Lisjak imenuje volkuljo botra v pomenu teta, starejša znana ženska (SSKJ). Lektorica to napako odpravi, prav tako Kovačeva, ki namesto gospa botra zapiše gospa mati.

Grimm: *Der Zaunkönig und der Bär* (506–508)
Albrecht: *Kraljiček in medved* – naslov do vključno l. 1966 (207–210), kasneje *Kraljički*
Kovač: *Kraljiček in medved* (74–76, druga knjiga)

Prvotni Albrehtov prevod in prevod Kovačeve sta enaka naslovu v izvorniku. Lektorica se je kasneje odločila za naslov *Kraljički*, čeprav ni bilo nujno. Nastopa res več kraljičkov, vendar sta glavna junaka kraljiček in medved.

Grimm: *Die vier kunstreichen Brüder* (608–611)
Albrecht: *Štirje zvedeni bratje* – naslov do vključno l. 1966 (215–219), kasneje *Štirje izučeni bratje*
Kovač: *Štirje bratje izvedenci* (189–195, druga knjiga)

Lektorski popravek prinaša ustrežnejšo besedo 'izučeni' namesto zastarele besede 'zvedeni'. Tudi prevod Kovačeve je ustrezen.

Grimm: *Das Dietmarsische Lügenmärchen* (673–674)
Albrecht: *Lažnive bajke* – naslov do vključno l. 1966 (228–229), kasneje *Zlagane zgodnice*
Kovač: *Lažniva pravljica* (273, druga knjiga)

Prevod Kovačeve je najustreznejši. Dejansko gre za eno samo pravljico.

Grimm: *Tischchen, deck dich, Goldesel und Knüppel aus dem Sack*
Albrecht: *Mizica, pogrni se*
Kovač: *Mizica, pogrni se*

Oba prevajalca uporabita skrajšan naslov.

4. Primerjava slogovnih postopkov med Grimmovimi pravljicami (nemški tekst) 1984 in prevodom Frana Albrehta 1966 oziroma 1980 (lektorirana izdaja) ter prevodom Polonce Kovač 1993

4.1 Interpunkcija

V izvorniku so povedi izredno dolge, prav tako tudi odstavki, ki se pogosto ne prekinejo, niti kadar je v tekstu premi govor niti kadar se neko dogajanje zaključi in začne novo. Celotna pripoved teče skorajda neprekinjeno, brez predahov. Povedi so sestavljene iz več podredno in priredno vezanih stavkov. Med sabo so stavki ločeni s podrednimi in prirednimi vezniki, vejicami, dvopičji in podpičji.

Dušanka Zabukovec se v svojem članku *Ilustracija k prevajalski folklori* ukvarja tudi s problematiko interpunkcije. Prevajalci pogosto ugotavljajo, kako dolgi stavki izvornikov v slovenščini zvenijo tuje in odbijajoče. Pri prevajanju se

zato velikokrat odločajo za delitev daljših povedi na krajše. Nepopustljivo vztrajanje pri prvotni obliki in suženjsko prilagajanje tujemu jeziku je vprašljivo zlasti pri prevajanju mladinske literature. Razumljivejše, mladini prijaznejše stavčne oblike so tiste, ki so krajše (Zabukovec 2001, 246–253).

Nekaj popravkov Albrehtovega prevoda Grimmovih pravljic prinaša že izdaja leta 1966. Leta 1975 je prvič izšel obširneje lektoriran prevod. Ker je bil izdan po njegovi smrti, Albreht ni mogel vplivati na popravke s svojimi pripombami. Lektorica Ifigenija Zagoričnik skozi ves tekst vztrajno cepi oziroma krajša povedi, zlasti tam, kjer Albreht uporablja podpičje.

Zanimiva je primerjava prevodov odlomka iz pravljice *Najdiptiček*:

Grimm: Da sprach Lenchen »ich will es dir nur sagen, die alte Sanne schleppte gestern abend so viel Eimer Wasser ins Haus, da fragte ich sie, warum sie das täte, so sagte sie, wenn ich es keinem Menschen sagen wollte, so wollte sie es mir wohl sagen: da sagte sie, morgen früh, wenn der Vater auf die Jagd wäre, wollte sie den Kessel voll Wasser sieden, dich hinein werfen und kochen. /.../« (288)

Albreht: »Hotela sem ti samo nekaj povedati,« je nadaljevala Lenka. »Stara Katra je nanosila včeraj toliko vode v hišo, pa sem jo vprašala, čemu ji bo, in je dejala, da mi bo povedala, če nikomur ne bom izdala tega. Ko sem ji obljubila, da ne bom nikomur nič črhnila, je rekla, da bo jutri zjutraj, ko bo oče na lovu, zavrela poln kotel vode, vrgla tebe vanjo in te skuhala. /.../« (17)

Kovač: Zdaj mu je Lenka povedala: »Tole ti povem, včeraj je stara Katrona privlekla ogromno vode v hišo in vprašala sem jo, zakaj to počne, ona pa je rekla, če ne bom živi duši povedala, da mi že pove, in jaz sem ji rekla, da gotovo ne bom nikomur povedala, in potem mi je ona zaupala, da bo rano zjutraj, ko bo oče na lovu, zavrela poln kotel vode, te vrgla vanj in skuhala. /.../« (261, prva knjiga)

Kovačeva ohrani eno samo poved, Albreht jo razdeli na tri povedi, lektorirana izdaja leta 1980 pa ima štiri povedi. Čim krajša je pripoved, bolj se spremeni celoten vtis; sliši se mnogo bolj živčno, hlastno, v naglici – deklica vse pove v eni sapi. Odločitev za tako ali drugačno interpunkcijo bistveno vpliva na slog pripovedi. V takih primerih, kot je zgornji, krajšanje stavkov ni nujno zaželeno, čeprav so za slovenski jezik dolgi stavki atipični. Po drugi strani pa se otrokom taka pripoved zdi smešna, čeprav bi pričakovali, da jih bo situacija pretresla. Kdaj bi bilo dobro uporabiti daljše, kdaj krajše povedi, je odvisno od tega, kakšen učinek želimo doseči s pripovedjo.

Če primerjamo prevode vseh pravljic, ugotovimo, da Kovačeva na splošno pogosteje ohranja daljše povedi kot Albreht in se tako bolj podreja slogu izvirnega besedila. Albreht se pogosteje kot Kovačeva odloča za delitev v odstavke. Odstavke oba prevajalca navadno uporabljata takrat, kadar se v tekstu pojavi premi govor, praviloma pa takrat, kadar ne govori več ista oseba. Delitev v odstavke je v večini primerov priporočljiva in ne moti.

Za ilustracijo si lahko ogledamo Grimmovo pravljico *Der alte Großvater und der Enkel* (403–404), *Ded in vnuk*, ki je v izvirniku zapisana brez enega samega odstavka, v Albrehtovem prevodu (140–141) je dvanajst odstavkov, v prevodu Kovačeve (394, prva knjiga) pa so samo štirje. Pravljica *Der Nagel* (751) – *Žebelj* je prav tako zapisana v enem delu, Albrehtov prevod ima spet dvanajst odstavkov (141–142), prevod Kovačeve pa devet (358, druga knjiga). Prevajalka se je odločila za večjo delitev na odstavke nedvomno zato, ker je v tem tekstu več premege govora.

4.2 Besedni vrstni red

Lektorski popravki besednega vrstnega reda so bili v Albrehtovem prevodu nujni in upravičeni. Lahko govorimo bodisi o zastareli rabi bodisi o šibkosti pri prevajanju: naslanjanje na nemški besedni vrstni red, vpliv nemške skladnje.

Primeri neustreznega vrstnega reda:

Bistroumna kmetica: »Če mi obljubiš, /.../ da me ne boš izdal, ti povem to.« (23)

Zgodba o človeku, ki je šel po svetu, da bi spoznal strah: »/.../ pojdi mi izpred oči, ne maram te videti več.« (27)

Bratec in sestrica: Srnjaček je slišal to in bi se tako neznansko rad udeležil tega. (38)

Pogumni krojaček: /.../ kajti merjasec jih je že večkrat tako sprejel, da jih ni več mikalo goniti ga. (55)

4.3 Slabšalni izrazi

Žabji kralj in Železni Henrik: Medtem ko se Albreht odloči za prevod: »Kaj pa ti je, kraljična? Saj tožiš tako, da bi se te kamen usmilil.« (5), Kovačeva zapiše: »Kaj pa se ti je pripetilo, kraljična? Saj se dereš, da bi se te kamen usmilil.« (12, prva knjiga) 'Dreti se' v pomenu 'glasno jokati' je slabšalna raba in se v pravljичnem kontekstu sliši grobo, čeprav 'schreien' (v izvirniku »Du schreist ja /.../«; (39) res pomeni kričati, vpiti, tuliti, dreti se.

Primer slabšalne rabe je tudi v zadnjem verzu, ki ga govori Henrik: »/.../ ko ste bili krotka zacoprana.« (Kovač, 16). Raba obeh besed, 'krotka' in 'zacoprana', je neknjižna, pogovorna, obe besedi sta prevzeti iz nemščine. Konec pesmi se sliši kruto. Albreht konča z »/.../ in se v žabo spremenili.« (9) Čeprav v pesmi samovoljno doda, da je kraljevič utonil, o čemer v izvirniku ni govora, je njegov prevod nedvomno boljši.

Sneguljčica: Albreht govori o 'pamžu', ki ga je treba odpeljati v gozd (70). Beseda je izrazito slabšalna. Prevzeta je iz narečne avstrijske nemščine. V besedilu deluje zelo grobo.

Zanimivo si je ogledati, kako sta se prevajalca lotila prevajanja škratovega zmerjanja v pravljici *Snežica in Rožica*:

Grimm: »Da lachen die albernen glatten Milchgesichter! Pfui, was seid ihr garstig!« (680)

Albreht: »In zdaj se še smejeta ta avšasta, gladka, mlečna obrazka! Kako sta grdi, fej te bodi!« (87)

Če je Albreht še kar prijazen, pa Kovačeva gotovo ni več: »Kaj se pa režita, ksihta trapasta, zarukana. Fuj, sta žleht!« (279, druga knjiga) »Ksiht, zarukan, žleht« so same nižje pogovorne besede, vse prevzete iz nemščine, vse slabšalne.

Besedilo se nadaljuje v podobnem slogu:

Grimm: »wahnsinnige Schafsköpfe« (680), Albreht: »O, ti avši avšasti!« (87), Kovač: »Koza neumna!« (279) (škrat v nasprotju z izvirnikom ozmerja samo eno deklico).

Grimm: der verwünschte Fisch (681), Albreht: preklemanska riba (88), Kovačeva močneje: prekleta riba (279).

Grimm: /.../ ihr Lorche /.../. Daß ihr laufen müßtest und die Schuhsohlen verloren hättet! (681), Albreht: Urši uršasti /.../! Da bi vaju kura obrcala /.../ (88), Kovačeva neprizanesljivo po originalu: »Kroti /.../! Naj vaju koklja brčne!« (279) Besedo 'krotka' ima v SSKJ oznako 'nizko'.

Grimm: »Was steht ihr da und habt Maulaffen feil!« (682) Albreht: »Kaj pa stojita in prodajata zijala!« (89), Kovačeva spet slabšalno: »Kaj pa postavata tukaj, afni!« (280)

Beseda 'afna' je tudi germanizem.

Prevoda govorita sama zase. Nedvomno je prevod Kovačeve bolj grob, posebej za mladega bralca.

Oglejmo si še prevod *Najdiptička*:

Grimm: »Da schalt die alte Köchin »ihr Einfaltspinsel, ihr hättet das Rosenstöckchen sollen entzweischneiden /.../« (288)

Albreht: »O, vi bedaki!« jih je oštela stara kuharica. »Morali bi bili grm na dvojje prerezati /.../«(18)

Kovač: »Oj, vi polena, ta rožni grm bi morali razčehiniti /.../« (262, prva knjiga)

Beseda 'Einfaltspinsel' pomeni 'trap, bizgec'. Kovačeva se odloči, da bo to besedo prevedla z besedo 'polena'. Če je Albrehtov prevod pri tej besedi ustrežnejši, pa Kovačeva najde primernejšo besedo za 'entzweischneiden', razčehiniti. Bolje kot prerezati bi bilo tudi razklati ali preklati.

Ostrejši od Kovačeve pa je Albreht v *Pogumnem krojačku*:

Grimm: »/.../ du Lump! du miserabler Kerl!« (144) Albreht: »O, ti ničel! Ti kujon poniglavi!« (48) Kovač: »Ti capin! Ti ubogo revše!« (120, prva knjiga)

Prevod Kovačeve se zdi ustrežnejši.

In še primer poniževalnega govorjenja iz pravljice *Lisica in mačka* (težko bi bilo reči, kateri prevod je boljši):

Grimm: »du armseliger Bartputzer, du buntschlekgiger Narr, du Hungerleider und Mäusejäger, was kommt dir in den Sinn?« (396) Albreht: »O ti klavrna mačja brada, ti prismoda pisana, ti sestradana mišelovka, kaj pa ti pride na misel?« (91)

Kovač: »O ti bedna brkača! Ti lisasta norica, ti sestradanka, ti lovec na miši! Kaj ti le pade v glavo!« (385, prva knjiga)

Pikre besede za svoje snubce najde kraljična iz pravljice *Kralj Drozd (Drozgograd)*:

Grimm: »lang und schwank hat keinen Gang.« (292)

Albreht: »Dolgokrak, omahljiv korak.« (157)

Kovač: »Dolga prekla rada opleta.« (264, prva knjiga)

Grimm: »kurz und dick hat kein Geschick.«

Albreht: »Kratek in rejen, štor zavaljen.«

Kovač: »Kratko in debelo še nikdar mika ni imelo.«

Grimm: »grünes Holz, hinterm Ofen getrocknet.«

Albreht: »Kriv ko dren, v zapečku posušen.«

Kovač: »Zelena veja, za pečjo posušena.«

Oba prevajalca sta odlično prevedla vse primere, našla sta tudi dobre rime.

4.4 Arhaizmi

Žabji kralj in Železni Henrik: »Ich kann wohl Ratt schaffen« (39) prevede Albreht kot: »Pomagala ti bom.« (5), Kovačeva pa kot: »Temu se da odpomoči.« (12, prva knjiga). Kovačeva se odloči za knjižno neobčevalno rabo, kar pomeni, da se beseda v živem pogovoru ne uporablja več.

V Albrehtovem tekstu najdemo tudi nekaj zastarele rabe deležja:

Bistroumna kmetica: »Pridi k meni, ne oblečena, ne naga, ne vozeč se /.../« (22) Drugi kmet je odšel jokaje in tarnajoč /.../ (23)

Brihtna Urška: Ne vedoč, kaj naj si odgovori na to /.../ (46)

Pogumni krojaček: Prišedši v votlino /.../ (50)

Sneguljčica: Prišedši domov pa je vprašala zrcalo /.../ (77)

V *Pogumnem krojačku* je pri Albrehtu tudi arhaizem 'ovbe, no' (48). Danes bi medmet lahko nadomestili z 'joj, ojoj'. Na isti strani ima Albreht 'počasi, počasi', Kovačeva pa se odloči za starinsko, narečno besedno zvezo 'z legnatjo' (125, prva knjiga) (enako v pravljici *Srečni Anže* 412, prva knjiga). Beseda je že tako neznana, da se zdi njena uporaba neustrezna, celo neprimerna. Albreht uporabi še eno zastarelo besedo, namreč 'jeli', kajne (49).

O zvitem krojačku: Albreht uporabi besedo 'umanjkala': Starejša dva sta menila /.../, da tudi tukaj ne bosta umanjala /.../ (66) Beseda je starinska in pomeni izostati.

Na naslednji strani uporabi še en arhaizem: »Šembrano, kakšna zabita klada si!« Starinsko besedo 'šembrano', ki je otroci verjetno ne poznajo več, bi se dalo nadomestiti s 'presneto'.

4.5 Neologizmi

Žabji kralj in Železni Henrik: Za prevod nemške besede 'Wasserpatscher' (39) Albreht skuje besedo 'čofotalka' (5) (od čofotati), Kovačeva pa 'čofodralo' (12, prva knjiga) (od čofodrati). Albrehtova beseda je prijaznejša. Grimmovo žabo se na stopnicah sliši kot 'plitsch platsch' (49), Albrehtova žaba pricalja s 'cop cap, cop cap' (6), pri Kovačevi pa se žabo sliši kot 'člomp, člomp, člomp' (14). Vsi medmeti uspešno posnemajo capljanje. Medmet 'člomp' se zdi zelo dober, saj spominja na plomp, plunk, čomf, skratka na nekaj mokrega, kar se najprej prilepi (glasova č-l), potem pa odlepi od podlage (glasova m-p).

Pogumni krojaček: Albreht iznajde besedo 'hrustež' (tak dolgopet hrustež, 50). Pri Kovačevi je hrust (121, prva knjiga), v izvirniku pa 'großer Kerl' (145).

4.6 Prevzete besede, izposojenke, tujke, dialektizmi

Oba prevajalca občasno uporabljata prevzete besede, zlasti besedne **germanizme**.

Tako je v pravljici *Najdiptiček* iz nemščine prevzeta beseda 'bajar' (Albreht 18) za 'ribnik' (Kovač 263, prva knjiga).

Stráža na grobu: Grimm: »meine Kinder schreien nach Brott« (793). V slovenščini se »otroci kriče za kruhom« sliši tuje, čuti se, da je prevzeto (Kovač 404, druga knjiga). Albreht prevede bolje: »/.../ otroci mi jokajo in bi radi kruha.« (80).

Bremenski mestni godci: Kovačeva uporabi nekaj prevzetih besed (germanizmov), npr. 'žehta, župa, viža' (156, prva knjiga). Albreht uporabi germanizem 'muzika' in zastarelo besedo 'zasviramo', prevzeto iz hrvaščine (193).

Ljudsko **izposojenko** iz nemškega vira uporabi Albreht v pravljici *Doktor Vseznalec*, kjer je kmet 'dohtaril' (19). Beseda je poslovenjena v pisavi, izgovorjavi in pregibanju. Raba je nižje pogovorna.

Zgodba o človeku, ki je šel po svetu, da bi spoznal strah: »Kakšne hudobne budalosti so to /.../« (27) prevede Albreht nemške besede 'gottlose Streiche' (53) Kovačeva prevede dobesedno 'brezbožne šale' (29, prva knjiga). Beseda 'budalost' je bila prevzeta iz hrvaščine ali srbsčine nekje v 18. stoletju. Danes je raba slabšalna, neknjižna.

Pogumni krojaček: tu najdemo primer **narečne besede** 'koj' za 'takoj': Koj nato pa je v enem samem skoku švignil skozi okno spet ven. (55)

O zvitem krojačku: Kovačeva zapiše, da sta starejša dva krojača naredila že »prenekateri fin ubod« (127, druga knjiga). Iz italijanščine prevzeta beseda 'fin' se v pravljici ne sliši dobro. Morda bi bilo bolje uporabiti besedo 'natančen, droben, tenek'. Beseda 'ubod' se piše pravilno 'vbod'.

Gosja pastirica pri studentu: Albreht uporabi **tujko** 'timian' (117) – pravilno timijan. Botanični izraz je v pravljici neprimeren in ga je Kovačeva upravičeno zamenjala z materino dušico (337, druga knjiga). Albreht pa ima prav, ko 'Himmelsschlüssel' (733) – nebeški ključi – prevede s trobenticami in ne z zlatimi čevlji kot Kovačeva. Albreht je verjetno poznal zahodnoevropsko legendo o trobentici, ki je zrastle iz tal tam, kjer je nebeški vratar odložil svoje ključe.

Medtem ko Albreht v *Žabjem kralju* pravi, da je kraljevič postal kraljičin »ljubljeni tovariš in mož« (9), Kovačeva zapiše »ljubljeni prijatelj in soprog« (16, prva knjiga). Soprog je **knjižna neobčevalna beseda**, ki se pogosteje pojavlja v meščanskem okolju in protoklarnih poročilih (SSKJ). V pravljici ni najbolj zaželen. Besedo 'soproga' uporabi tudi Albreht v pravljici *Špicparkelj* (64).

4.7 Prevajanje podobja, frazemi

Povsod, kjer imamo domače stalne besedne zveze, bi pri prevajanju lahko zagovarjali uporabo le-teh pred novotvorbami. Bralec, še zlasti mlajši, ob branju spoznava tudi zakonitosti lastnega jezika, njegove posebnosti, globino in širino. Slovenski pregovori, rekla, primere so del naše kulturne dediščine, dokaz bogastva ustvarjalne domišljije naših ljudi skozi stoletja, prava jezikovna zakladnica. Morali bi jih poznati, ohranjati, negovati.

Wilhelm Grimm se ljudskega blaga ni branil. V predgovoru k 6. natisu pravljic leta 1850 je izjavil: »Tudi šesta izdaja /pravljic .../ je v posameznostih izboljšana ali izpopolnjena. Nenehno sem se trudil, da bi vnesel ljudske pregovore in samo-svoja rekla, ki jim zmeraj prisluhnem.« (Rölleke, 1989, 138) Lastnemu podobju bi morali prisluhniti tudi mi.

4.7.1 Primere

Palček: Grimm: Die Diebe /.../ rannten, als wäre der wilde Jäger hinter ihnen. (231). Albreht prevaja: »Tatova sta pobegnila in jo ucvrila, kakor bi jima gorelo za petami.« (13), torej vzame primero iz slovenskega besednega zaklada. Kovačeva prevaja: »Tatova sta jo pocedila, kot da je za njima divja jaga.« (206, prva knjiga) in tako ustvari novo primero, s katero se želi pomensko približati izvorniku

Zgodba o človeku, ki je šel po svetu, da bi spoznal strah. Grimm: »/.../ an dir ist Hopfen und Malz verloren.« (51) Albreht: »... pri tebi pa je vse bob ob steno.« (25) Kovač: »s tabo pa je sama zguba.« (26, prva knjiga) Oba frazema sta ustrezna. Prav tako sta ustrezni primeri: »Ucvrli so jo, kakor da jim gori za petami.«

(Albreht, 56) in »/.../ so zbežali, kot da jim je cela vojska za petami.« (Kovač, 127, prva knjiga); nemško: »/.../ sie liefen als wenn das wilde Heer hinter ihnen wäre.« (154)

Sneguljčica: Kraljica si zaželi: »hätt ich ein Kind so weiß wie Schnee, so rot wie Blut, und so schwarzhaarig wie Ebenholz.« (297). Albreht ima: »Da bi imela otročička, belega kakor sneg, rdečega kakor kri in tako črnih las, kakor je okvir tegale okna.« (69). Kovačeva: »Da bi imela otroka belega kot sneg, rdečega kot kri in črnega, kot je okenski okvir.« (270, prva knjiga) Direktna primera, da bi imela otroka, črnega kot okenski okvir in ne črnolasega kot okvir, se sliši naravnost 'grozovito' – če uporabimo priljubljeno Albrehtovo besedo.

Snežica in Rožica: Kovačeva lepo po slovensko prevede Grimmovo primero: »es wäre alles nach Wunsch gegangen« (679) z »vse mi je šlo kot po maslu« (278, druga knjiga), Albreht pa prevaja dobesedno: »vse bi šlo po želji« (87). Podobno je pri *Špicparkelju*: Grimm: /.../ wo Fuchs und Has sich gute Nacht sagen /.../ (317), Albreht: /.../ kjer si lisica in zajec voščita lahko noč. (65). Kovačeva uporabi lepo slovensko podobje: /.../ zakotje bogu za hrbotom (290, prva knjiga).

4.7.2 Pregovori

Pogumni krojaček: Grimm: »Dem Ding will ich einen Riegel vorschieben.« (153) Albreht se potruzi lepo po slovensko: »Iz te moke ne bo kruha.« (56) Kovačeva ustvari nov pregovor: »Skozi ta vrata pa ne bo izhoda.« (127, prva knjiga)

O zvitem krojačku: Nemški pregovor »Frisch gewagt ist halb gewonnen« prevede Albreht s »Korajža velja, kdor tvega, ta zna.« (67) Frazemu 'korajža velja' je dodal še svojo rimo. Kovačeva uporabi znan pregovor: »Kdor riskira, profitira.« (129, druga knjiga) V pogovornem jeziku je ta pregovor običajen, zelo pa moti v pravljичnem kontekstu, zlasti zaradi dveh prevzetih, neknjižnih besed: riskirati, profitirati (germanizma).

Dvanajst lovcev: Grimm: »Wer einen alten Schlüssel gefunden habe, brauche den alten nicht.« (380) Kovačeva prevede dobesedno: »Kdor je našel svoj stari ključ, ne potrebuje novega.« (363, prva knjiga) Albreht se odloči za slovenski pregovor: »Stara ljubezen nikdar ne zarjavi.« (228)

Najdiptiček: Grimm: »/.../ so werde du eine Kirche und ich die Krone darin.« (289). Kovačeva prav tako piše o cerkvi in kroni v njej (262, prva knjiga), Albreht pa o gradičku s kraljevo krono na njem (18). Pri Albrehtu gre očitno za ideološki popravek izvirnega besedila. Primer omenjamo na tem mestu zato, ker se s spremembo podobja posledično spremeni pomen samega **simbola**. Vsak poseg v simbol pravljico neizogibno, nepopravljivo osiromaši.

4.8 Vikanje in tikanje

Medtem ko Kovačeva ohranja vikanje in tikanje kot je v izvirniku, se Albreht v večini primerov raje odloča za tikanje, torej za večjo domačnost med pravljичnimi junaki (npr. pravljice *Bistroumna kmetica*, *Straža na grobu*, *Srečni Anže*).

Žabji kralj: Zanimivo je, da žaba v prevodu Kovačeve ves čas govori kot moški: do sitega sem se najedel, nesi me v svojo sobico, truden sem, hočem spati ... Morda se je za tako rabo odločila, da bi nakazala, da je žaba pravzaprav zakleti kraljevič, torej moški.

5 Posebna problematika prevajanja

5.1 Slovenjenje lastnih imen

Prevajanje oziroma domačenje lastnih imen je smiselno zlasti v mladinski literaturi. Imena ponavadi niso naključna in pogosto izražajo značilnosti posameznih oseb. Potrebno jih je prevesti tako, da ohranijo pomen, ki ga nosijo v izvirnem besedilu. V Grimmovih pravljicah se redkeje pojavljajo krstna imena kot imena, ki so nenavadna, a pomenljiva. Pravljična imena so večinoma enodelna (enobesedna), kot je bilo v navadi do nastanka priimkov: Palček, Najdiptiček, Pepelka, Vseznalec, Špicparkelj ... Imena, kot so: Sneguljčica, Trnuljčica, Pepelka, Janko in Metka, Rdeča kapica, Žabji kralj, so se udomačila že v prevodih pred Albrehtovim in jih nista spreminjal ne on ne Kovačeva.

Nekaj primerov slovenjenja imen smo si že ogledali pri naslovih. Drugi primeri:

Najdiptiček: za ime 'Lenchen' oba prevajalca uporabita ime Lenka. 'Alte Sanne' je pri Kovačevi Katrona, pri Albrehtu pa stara Katra.

Doktor Vseznalec: poleg tega pravljičnega imena se v besedilu pojavi še nemško ime Grete. Kovačeva ga sloveni z Meta, kar je ustrezno, saj nemško ime pomeni tudi Marjeta, Margareta, Albreht pa ga sloveni z Jera (Gera, Gertruda). Ime Krebs je prevedeno Rak.

Špicparkelj (v originalu Rumpelstilzchen): nemška različica 'Spitzbartl' pomeni nekoga, ki ima kozjo, koničasto bradico, torej hudiča. V slovenščini imamo iz 'Bart' prevzeto besedo 'parkelj'. Beseda 'parkelj' pa v slovenščini pomeni tudi stopalo pri nekaterih živalih. Naša skovanka danes bolj kot na nekoga z brado spominja na nekoga z ozkimi parklji, kar je lahko tudi hudič, ker ga pogosto rišejo s kozjimi parklji. Vsekakor je beseda ustrezna glede na vlogo, ki jo ima pravljična oseba. Alojzij Bolhar (Bolhar, 1932 in 1944) mozička imenuje skratek Smuk, kar se sliši preveč prijazno in prizanesljivo. Prav tako neustrezna je beseda Pikapokec. Ta prevod najdemo v knjigi *Skrinjica pravljic*, (1998). Pikapokec bi bilo bolj primerno ime za kakšno živahno, navihano, nagajivo in neresno bitje.

Zanimivo je, kako oba prevajalca slovenita imena, ki se v nemščini glasijo: Rippenbiest, Hammelswade in Schnürbein. Albreht se odloči za imena Rebrce, Koštrunovo bedrce in Zadruga ter se tako približa izvirniku. Kovačeva uporabi imena Rebrač, Fortunc in Žohc. Zadnji dve imeni nimata nobene pomenske zveze z originalnima imenoma. Kunz in Heinz postaneta pri Albrehtu Urh in Jur, pri Kovačevi pa Krulc in Jurc (eno ime se konča na -č, ostala na -c).

Snežica in Rožica: pri Bolharju najdemo prevod *Šmarnica in Rožica*. Ime Šmarnica se verjetno ni več uporabljalo ne le zaradi manj ustreznega prevoda nemške besede 'Schneeweißchen', ampak tudi zaradi jasne krščanske simbolike.

Zlata goska: pri Albrehtu nastopa Tepček, pri Kovačevi Tepko.

Bremenski mestni godci: pes se pri Grimmu imenuje Packan, Albreht ga imenuje Grabavs, Kovačeva pa Grizun. Pes mačko nagovori z 'alter Bartputzer'. Albrehtu se zdi bolje, da jo imenuje Čohačka stara, Kovačeva pa brkača (z malo začetnico). Albreht vztraja pri imenih: Rdečeglavec (Kovačeva: rdečeglavec), Sivko (Kovačeva: sivec).

5.2 Ideološko filtriranje religioznih pojmov Izpuščanje (ali dodajanje) delov vsebine

Po drugi svetovni vojni je nova družbena ureditev vplivala tudi na literarno ustvarjanje, tako na pisanje literarnih del kot na prevajanje. Kot v svojem prispevku ugotavlja Silvana Orel Kos, se je izoblikovala zahteva po jezikovno in družbeno-politično primernejšem prevodu za odraščajočo mladino, kar je bil pravzaprav korak nazaj od 'zvestega prevoda', ki je bil svobodomiselnjši. Nazorsko in režimsko-kulturno filtriranje se kaže še zlasti na področju religioznosti (Orel Kos 2001, 289–309). Književnost drži zrcalo časa, v katerem nastaja, in jo je pravzaprav nemogoče ločiti od družbe in okolja. Prilagaja se 'duhu', zahtevam časa. Čas je bil nenaklonjen izlivom čustev, romantike, lahko bi rekli vsemu, kar je kakorkoli dalo preveč neposredno čutiti obstoj duševnega in duhovnega v človeku, kot bomo videli na nekaterih od številnih primerov iz Albrehtovega prevoda.

Albreht je v spremni besedi k *Grimmovim pravljicam*, izdanim leta 1954 (Grimm 1954, 271) zapisal, da je izbor skušal »zajeti vse znane in mojstrske pravljice, a je upošteval predvsem take, ki imajo zdravo, realistično življenjsko osnovo, izločil pa v prvi vrsti tiste, ki so bodisi preveč skonstruirane ali pa imajo kake nezdrave primesi, kot so vsiljivo, osladno pobožnjakarstvo in podobno«. Čeprav Albreht ne govori v prvi osebi, torej ne pove eksplicitno, da je on sam postavil kriterij izbora, ampak govori neosebno o izboru, ki je upošteval in izločeval pravljice, bi se iz teh besed vseeno dalo sklepati, da je na način prevajanja vplivala njegova lastna življenjska drža ter da so ideološki in drugi popravki plod njegovega osebnega prepričanja, vrednot, ne pa zunanjih okoliščin. To je v razgovoru zelo odločno potrdila tudi urednica Kristina Brenkova. Vseeno ni mogoče s popolno gotovostjo reči, da se Albreht ni oziral na zahteve časa. Dejansko je v prevodih pravljic ubiral v tistem času zaželene in dovoljene smeri, ne glede na to, kakšni so bili dejansko njegovi notranji motivi in iz česa so se porodili. Če že gre za nazorsko filtriranje, lahko ugotovimo, da se v večini primerov prekriva z režimskim.

Zavestno prirejanje in izpuščanje delov vsebine enačimo s cenzuro.

Ob tem je zanimivo omeniti izsledke A. Ilca v diplomskem delu na temo pravljic bratov Grimm (Ilc 1995, 42). Ugotavlja namreč, da je Wilhelm Grimm tekst nenehno spreminjal tako, da je namesto odvisnega govora vstavljajl premi govor, da je rad uporabljal pomanjševalnice, da je v tekst dodajal okrasne pridevke, stare reke, rime in rimane zaključke. Vrival je tudi številne vzklike, zlasti tipa »Ljubi Bog!«, »Bog nas obvaruj!« »O, Bog!«, »Usmiljeni Bog!«, »Za božjo voljo!« in podobno. Tako se je F. Albreht z izpuščanjem in spreminjanjem religioznih izrazov pravzaprav nehote in nevede približal vsebini prvotnih, še nepredelanih in s krščansko tradicijo manj obremenjenih pravljic.

V izvirniku najdemo kopico religioznih izrazov. Kovačeva jih navadno prevaja enakovredno izvirniku. Albreht zelo redke pusti, v glavnem pa jih izpušča oziroma zamenjuje z drugimi besedami. Tako namesto vzklikov 'ach Gott', 'Gott erbarme' in podobnih najdemo 'o, jojmene, jojmene', 'jejtena', 'jejhata' ali 'jejdetta', pogumni krojaček malice ne pospremi z 'bogžegnaj', ampak mu dobro dene, Albreht izpušča, da je nekaj 'Bogu všeč', da je taka božja volja ... sveti Peter pa je le še vratar Peter. Lektorirana izdaja leta 1975 črta še nekatere preostale religiozne izraze, tako da jih ostane zelo malo.

Bratec in sestrica: »Gott und unsere Herzen, die weinen zusammen!« (91) vzklikne Grimmova sestrica, kar Kovačeva prevede dobesedno: »Bog se joče z nama vred.« (68, prva knjiga), Albreht pa »Nebo in najini srci jočejo skupaj.« (36) Sestrica je »odmolila svojo večerno molitev« (Kovač 69, po izvorniku, 94), medtem ko je pri Albrehtu »odpela svojo uspavanko«. Kraljev vzklik »ach Gott, was ist das!« (102) Kovačeva prevede z »O, bog, kaj pa je zdaj to?« (74), Albreht pa z »Za boga, kaj pa je to?« (41), kar je pravzaprav kletvica. Na koncu, ko je kraljica »durch Gottes Gnade« (102), »z božjo pomočjo«, spet oživila (Kovač, 74), je pri Albrehtu stavek: »In v tem trenutku je spet zadobila življenje /.../« (42)

V pravljici *Trije možički v gozdu* piše »/.../ wo das Kind getauft werden sollte. Und als es getaucht war /.../« (112) Albreht se izogne besedi 'krst' in zapiše, naj bi »dete dobilo svoje ime« in nadaljuje: »ko so obhajali detetevo rojstvo«. Besedo »krst« najdemo tudi v pravljici *Zlata goska*. V izvorniku beremo: »/.../ daß wir heute noch eine Kindertaufe haben« (369), za Albrehta pa so to 'opravki' (189).

V *Straži na grobu* Albreht ta stavek malo pred koncem izpusti: »Die arme Seele war gerettet.« (795)

Snežica in Rožica: Albreht izpusti cel odstavek, ki se začne z: »Einmal, als sie im Walde übernachtet hatten /.../« in konča s stavkom: »Die Mutter aber sagte ihnen, das müßte der Engel gewesen sein, der gute Kinder bewachte.« (676) Ta odstavek govori o angelu varuhu. Kovačeva prevod ima (275, 276, druga knjiga).

Oglejmo si odlomek iz *Pepelke*: »/.../ liebes Kind, bleibe fromm und gut, so wird dir der liebe Gott immer beistehen, und ich will vom Himmel auf dich herablicken und will um dich sein.« (154) Albreht prevede ta del takole: »Ljuba hčerka, ostani pridna in dobra, ohrani zvest spomin name in na mojo ljubezen in jaz ti bom v mislih vedno pomagala.« (91) Ne omenja ne Boga ne nebes. Kasneje najdemo tudi: »Aschenputtel ging alle Tage dreimal darunter, weinte und betete /.../« (155). Pri Albrehtu Pepelka samo joče, ne moli, zato pa se v mislih pogovarja z mamico (93).

Srečni Anže je »veselo skočil na noge, nato pa pokleknil in se s solznimi očmi zahvaljeval, da mu je bila izkazana še ta milost /.../« (Albreht, 113). Zahvaliti bi se moral seveda Bogu. Zanimivo je, da Anže v lektoriranem prevodu (iz leta 1980) samo še skoči na noge, ne poklekne več, nato pa se s solznimi očmi zahvaljuje 'naključju', da je bil rešen težkih kamnov (120).

Nekaj sprememb najdemo tudi v Albrehtovem prevodu *Janka in Metke*, med drugim: »Gott wird uns nicht verlassen« (117, tudi 120) postane »vse bo še dobro.« (132) »/.../ meinten, sie wären im Himmel.« (122) postane »/.../ sta legla in sladko zaspala.« (137)

Zanimiv je tudi prevod v pravljici *Zvezdni tolarji*. »Und weil es so von aller Welt verlassen war, ging es im Vertrauen auf den lieben Gott hinaus ins Feld.« (666) Albreht prevede: »Ker se je čutila tako od vsega sveta zapuščena, je odšla v zaupanju vase po svetu.« (163) Albrehtova junakinja zaupa vase, ne v Boga.

Vase, in ne v Boga (Grimm 520 in 528) oziroma v svojo srečo, zaupa pri Albrehtu tudi krojač iz pravljice *Popotnika* (177; 186). In namesto da bi se Bog v nebesih veselil, ker je bil krojač tako dobre volje (Grimm 520), se mora tega radovati ves svet (177). Krojač sicer tudi pri Albrehtu prosi boga odpuščanja, vendar je beseda 'bog' zapisana z malo začetnico (178), pri Kovačevi pa je 'ljubi Bog' (91, druga knjiga), torej Bog z veliko začetnico. V lektoriranem prevodu (l. 1980) še te prošnje za odpuščanje ni več, namesto tega je samo zapis, da mu je

bilo žal (193). Čevljar, ki je izgnal Boga iz svojega srca (Kovač 92, Grimm 521), je pri Albrehtu brez človeškega čuta v srcu (179). »Er warf sich auf seine Knie, dankte Gott für die erwiesene Gnade und sprach seinen Morgensegen: er vergaß auch nicht, für die armen Sünder zu bitten /.../« (525) »Padel je na kolena in se s prekipevajočim srcem zahvalil za milost, ki mu je bila izkazana.« (179) Albrehtov krojač v nasprotju z Grimmovim pozabi na Boga, ne moli jutranje molitve in ne prosi za uboga grešnika. V lektoriranem prevodu še na kolena ne pade več in se tudi ne zahvali za milost (194). Otročiček, ki ga kraljici prinese štoklja, je samo še lep in srčkan (Albreht 186), ni pa več lep kot angelček (Grimm 528).

V pravljici *Škrateljčki* čevljar leže v posteljo in sladko zaspi (205), ne da bi se prej priporočil Bogu (Grimm 236). Zjutraj tudi ne odmoli jutranje molitve ...

V pravljici *Smrtni sli* Albreht izpusti cel odstavek o smrti, ki ga po izvorniku (725) Kovačeva prevede takole: »Kaj bo, kaj bo?« si je rekla, »če bom obležala v tem zakotju? Na svetu ne bo nihče več umrl in ljudi bo toliko, da še stati ne bodo mogli drug poleg drugega.« (329, druga knjiga) Iz kakšnega nagiba je Albreht izpustil to besedilo?

Rdeča kapica: Albreht doda zadnji stavek, ki ga ni ne v izvorniku ne pri Kovačevi: »Kako hudo bi bilo ubogi mami, če bi ostala jaz v volkovem trebuhu.« Zato pa izpusti nadaljevanje, ki ga imata nemško besedilo (179–180) in Kovačeva (153–154, prva knjiga). Gre še za eno, krajšo zgodbico o Rdeči kapici. Franu Albrehtu se je očitno zdela nepotrebna.

Janko in Metka: Albreht izpusti zadnji stavek. Pri Grimmu namreč najdemo: »Mein Märchen ist aus, dort läuft eine Maus, wer sie fängt, darf sich eine große große Pelzkappe daraus machen.« (125) Kovačeva prevede: »Tako. Spravil sem pravljico v hiško, če pa ti ujameš miško, si lahko narediš iz njenega kožuščka veliko veliko kučmo.« (96, prva knjiga) Se Albrehtu tak konec ni zdel primeren? Cela pravljica pa se je očitno zdela neprimerna Francetu Bevku, saj se je odločil za priredbo. V njej ni več mačehe, oče otrok ne izpostavi v gozdu, ampak se izgubita, ko ga iščeta, namesto čarovnice nastopata dedek in babica ...

Zajec in jež: Albreht izpusti cel zadnji odstavek, nauk zgodbe (Grimm 767, Kovačeva 373, druga knjiga). Morda se je Albrehtu ta del zdel preveč 'skonstruiran', nepotreben?

Sladka kaša: »!.../ und die größte Not, und kein Mensch weiß sich da zu helfen« (508) Kovačeva prevede »To je bila huda stiska in nihče ni znal pomagati.« (77, druga knjiga), Albreht pa: »Nastopila je prava stiska. In živ človek ni vedel, kako bi se dalo odpomoči v tem čudu prečudnem, ki jih je doletelo.« (162) Albreht je tukaj za spremembo poved razširil. Sliši se resnično pretirano.

Pepelka: Albreht je k zadnjemu stavku pravljice samovoljno dodal » – če ne zares, pa bi bili vsaj zaslužili tako.« (99) Zdi se, da je hotel omiliti hudo kazen, ki je doletela sestri.. Ob tem je morda zanimivo sledeče. Andrej Ilc v svojem diplomskem delu navaja, da takega konca *Pepelke*, kjer golobčka sestrama izključata oči, najprej ni bilo, dodal ga je Wilhelm Grimm pri 2. natisu (Ilc 1995, 56). *Pepelka* v zbirki Čebelica (l. 1971) ima izpuščen prav ta del.

Mizica, pogrni se: Branje Grimma (227) in prevoda Kovačeve (200, prva knjiga) pokaže, da je Albreht izpustil del teksta. O prvem bratu in njegovem oslu še piše, izpusti pa, da je pristopil tudi drugi brat s svojo mizico in jo pozval, naj se pogrne. Na njej so se takoj pojavile polne sklede najboljših jedi. Albrehtu je bilo najbrž ponavljjanje odveč, kar pa imajo otroci radi. Vsi trije bratje bi morali

biti ponovno omenjeni. Tako bi se pravljica lepo zaokrožila, postala bi skladna celota. Kovačeva pa tu izpusti medklic, ki je pri Grimmu v oklepaju: »Ich sehe dir's an, du wärst auch gerne dabei gewesen.«

Precej cenzuriranja je pretrpela pravljica o Sneguljčici. Če primerjamo slikanice, ugotovimo, da je slikanica iz leta 1961 enaka le še slikanica iz leta 2000; vmesne izdaje (1966, 1975, 1976, 1982) imajo izpuščene dele vsebine, ki so grozljivi, npr. obe pripovedi z lovцем, kraljičino kletev, ko ugotovi, da Sneguljčica zaradi zastrupljenega glavnika ni umrla, predzadnji odstavek, ki govori o tem, kako je kraljica zaklela in jo je popadla groza ... Določeni deli pravljice so bili očitno ocenjeni kot neprimerni, prekruti za otroke. V slikanici, tiskani leta 2000, se ponovno pojavijo vsi izpuščeni stavki.

5.3 Napačen prevod, manj ustrezne prevajalske rešitve

Primer napačnega prevoda najdemo v pravljici *Špicparkelj*: Albreht je prevedel, da se je preja navijala na vitel (62). Vitel je naprava, na katero se navija vrv pri dviganju ali vlačanju (SSKJ), torej je prevod neustrezen. V izvirniku najdemo beseda 'Spule' (314) (motek, tulec, navitek), ki jo Kovačeva pravilno prevede kot vreteno (288, prva knjiga). Vreteno je priprava v obliki na koncu zožene palice, na katero se pri predenju navija preja (SSKJ). Pri Albrehtovem prevodu je še ena napaka; trdi, da se možic vrne drugo jutro (65), dejansko pa se vrne kmalu nato (Kovač 291), Grimm: »bald hernach« (317).

V *Sneguljčici* najdemo naslednja primera:

Grimm: »Kind,« sprach die Alte, »wie du aussiehst! Komm, ich will dich einmal ordentlich schnüren.« (302) Albreht: »Otrok moj,« je rekla stara priliznjeno, »kako si lepa! Stopi sem, da ti opašem pas.« (74)

Kovač: »Ah, otrok,« je rekla starka, »kako pa izgledaš! Pridi, jaz te bom lepše prepasala!« (276, prva knjiga) Kovačeva je pravilno prevedla pomen stavka, ki ga Albreht – vsaj tako izgleda – ni razumel.

Zastrupljeno jabolko je rdeče in bele barve v izvirniku in Albrehtovem prevodu. Kovačeva prevede, da je bilo jabolko rdeče in zeleno. Morda se je odločila za zeleno barvo, ker zelena simbolizira zavist. Vendar ima tudi bela barva svojo simboliko in je ne bi smeli spreminjati.

Stráža na grobu: »Starke Waden« (795) prevede Albreht pravilno z »nesramno močna meča« (83), Kovačeva pa z »nesramno velika stopala« (406, druga knjiga).

Rdeča kapica se odpravi k babici, ki stanuje »pol ure hoda od vasi« (pravilno po izvirniku, 174: Kovač, 149, prva knjiga). Albrehtu se to očitno zdi preblizu, zato jo pošlje kar dve uri daleč (102).

Zelo moti, ko v prevodu Kovačeve Rdeča kapica vpraša volka: »Ampak babica, kakšno grozno veliko šobo imaš!« (152) Beseda 'Maul' je pri Albrehtu 'velika usta', kar je vseeno boljše kot šoba. Dvogovor med Rdečo kapico in volkom, ki ga je prevedel Albreht, je tako prodril v našo zavest, da nas novi prevod moti in se nam ne približa.

Volk in lisica: »der Knüppel« je pravilno »gorjača« (Albreht 126), ne »cepec« (Kovač 382, prva knjiga).

Volk in sedmero kozic: v izvorniku je zapisano, da se je ena kozica skrila pod umivalnik (pravilno prevedel Albreht 129). Ni se skrila v umivalnik (Kovač 39, prva knjiga).

Največja napaka se v Albrehtovem prevodu pojavi v pravljici *Kmet in vrag*. Na njivi naj bi gorel kupček zelja (148). Dejansko gre za kupček oglja, kot pravilno ugotovi Kovačeva (378, druga knjiga). Gre za podobnost besed: der Kohl (zelje) – množ. die Kohle, in die Kohle (ogljje) – množ. die Kohlen. Iz teksta: »Da erblickte er einen Haufen feurigen Kohlen« (771) je razvidno, da gre za 2. sklon množine besede oglje, ne za zelje. Na kupčku oglja je sedel vrag.

V pravljici *Siromašni mlinarček in mucka* se pojavi beseda 'Winkeleisen' (517). Pri Albrehtu je to kotomer (173), pri Kovačevi ogelnik (86, druga knjiga). Pravilen prevod pa je kotnik.

Štirje zvedeni bratje: Albreht prevaja: »Sešij jajčka nazaj, pa tudi mladiče, ki so v njih, in sicer tako, da jih strel ne bo poškodoval.« (217) Kovačeva popravi izjemno neroden prevod in zapiše pravilno: »kot da jih strel ni poškodoval«. (192, druga knjiga).

O zvitem krojačku: v izvorniku piše: »/.../ hat ein silbernes und ein goldenes Haar /.../« (556) in Albreht tako tudi prevede (67), medtem ko Kovačeva govori o zlatih in srebrnih laseh (129, druga knjiga). Če bi imela na glavi več takih las, bi se gotovo že razvedelo, ne bi bila več skrivnost.

Trije bratje: Albreht je prevajal tako, kot da je tretji sin, sabljač, z mečem zamahoval nad svojo glavo in ostal suh (152), Kovačeva (170, druga knjiga) pa je prevedla tako, da je zamahoval nad očetovo glavo in je oče ostal suh (170). Iz izvirnega teksta (592) ni razvidno, da bi sin vrtel sabljo nad očetom. Nekaj podobnega najdemo pri *Pepelki*. V izvorniku (158–160) in pri Albrehtu (95–97) je omenjen oče (stari, mož), ki se približa kraljeviču, ki išče Pepelko. Kovačeva se odloči, da je to Pepelkin oče (132–134). Tako skuša razrešiti vprašanje, ki se ob branju postavi pozornemu bralcu, namreč: kdo je pravzaprav ta oče, Pepelkin oče ali stari kralj, kraljevičev oče? Glede na to, da 'stari' pomisli, »če ni to naša Pepelka« (Albreht 95), gre verjetno res za Pepelkinega očeta.

Zvezdni tolarji: Oblačila, ki jih deklica podari, si v nemščini sledijo kot: »Mütze, Leibchen, Röcklein in Hemdlein« (666). Pri Albrehtu najdemo dobesedni prevod: čepica, majica, krilce, srajčka (163). Kovačeva namesto majice raje uporabi besedo jopica – zdi se ji bolj logično, da pred srajčko sleče jopico (265, druga knjiga).

Popotnika: Pri Kovačevi si štorclja s peruti sname potovalko (98, druga knjiga). Potovalk v starih časih niso poznali. Beseda je v pravljičnem kontekstu neustrezna.

Pogumni krojaček: Mnogo bolj znana in pogosteje rabljena od besede 'veper' (Kovačeva 125, prva knjiga), je beseda 'merjasec' (Albreht 55). Prav tako je bolje, da ima merjasec 'rilec' (Albreht) kot pa gobec (Kovačeva).

Dvanajst lovcev: »aber Mädchen, sie trippeln und trappeln und schlürfen« (227) Albreht nerodno prevede kot »capljajo in plesaje podrsavajo« (379); mnogo boljše rešitev najde Kovačeva: »drobijo in stopicljajo« (362, prva knjiga). Albreht tudi piše, naj se dekleta »malo posilijo«, da bodo stopale kot moški, Kovačeva pa ima »delajte se prav oblastne«.

V nekaterih pravljičah se pojavi beseda 'Heller', to so kovanci majhne vrednosti. Albreht ima vinarje in novčiče, Kovačeva pa rajši božjake, groše ali reparje. Beseda 'repar' je najmanj poznana.

5.4 Prevajanje lirike

Prevajanje vezanih pesniških oblik je nedvomno težavno. Otroci so specifična ciljna skupina, ki zahteva preprosto (a ne otročje) pripovedovanje, ustrezno besedišče in nezapletene jezikovne strukture. Besedne zveze, besedne igre, primere morajo biti vzete iz domačega jezika. Predmeti, opisani v pesmi, morajo biti otroku znani. Kot prej avtor se mora biti tudi prevajalec sposoben uživati v otrokovo doživljanje in dojemanje živega in neživega sveta. Povsem kratka, preprosta pesem je lahko trd prevajalski oreh. Če se pesem skuša prevesti dobesedno, navadno izgubi liričnost; če se jo prevede kot pesem, pa pogosto nastane samostojna, neodvisna stvaritev, ki se bolj ali manj izmakne smislu in vsebini izvirnega besedila. Kristina Brenkova je v pogovoru citirala Izidorja Cankarja, ki je dejal, da je s prevodom tako kot z žensko: če je lepa, ni zvesta, če pa je zvesta, ni lepa.

Albreht v članku o prevajanju Heinejeve lirike sam pravi, da je vprašanje lirike nasploh najtežavnejša in najbolj nehvaležna naloga. Tudi on si zastavlja vprašanje, ali je lirika sploh prevedljiva, in ugotavlja, da gre v še tako dognanem prevodu v izgubo tisti navdih, ki ga ni mogoče posneti v tuji govorici. Prevajalci ubirajo dve poti: nekateri se oklepajo izvirnika in skušajo ohraniti čimveč formalnih in melodičnih posebnosti in lepote, poslužujejo se celo ritmizirane proze, drugi pa svobodno ravnajo z izvirnikom in ob tem spreminjajo ritmiko, melodijo, formo in stil. To so že prepesnitve oziroma nove pesnitve. V umetniškem pogledu so prevodi tem bližje izvirniku, čim močnejša je umetniška sila prevajalca. (Albreht 1961, str. 262–264)

Primeri:

Prevoda verzov v pravljici *Žabji kralj in Železni Henrik* sta dokaj enakovredna:

»Königstochter, jüngste!
mach mir auf,
weißt du nicht, was gestern
du mir gesagt
bei dem kühlen Brunnewasser?
Königstochter, jüngste,
mach mir auf.«
(Grimm, 42)

»Kraljična najmlajša,
vrata mi odpri,
mar ne veš, kaj včeraj
pri tolmunu hladnem
si obljubila mi?
Kraljična najmlajša,
vrata mi odpri.«
(Albreht, 7)

»Kraljična mlada, odpri, no, vrata!
Kaj si pozabila,
kar si pri mrzlem studencu
včeraj obljubila?
Kraljična mlada, odpri, no, vrata!«
(Kovač, 15, prva knjiga)

Kraljična je v izvirniku najmlajša, torej 'jüngste', ne mlada. Moti uporaba interpunkcije v prvem in zadnjem verzju prevoda Kovačeve, ker vejice prekinjajo gladko branje. Albreht ima sedem verzov (kot v izvirniku), Kovačeva samo pet.

»Heinrich, der Wagen bricht.«
»Nein, Herr, der Wagen nicht,

es ist ein Band von meinem Herzen,
das da lag in großen Schmerzen,
als Ihr in dem Brunnen saßt,
als Ihr eine Frettsche warst.«
(Grimm, 43)

»Henrik, voz ti poka!«
»Ne, gospod, to ni voz,
to je le obroč s srca,
ki je pokalo od gorja,
ko v tolmunu ste utonili
in se v žabo spremenili.«
(Albreht, 9)

»Henrik, kolo se tre!«
Ne, gospod, to je srce,
to je obroč s srca,
ki je trpelo za oba,
ko ste bili krota zacoprana.«
(Kovač, 16)

Albrehtov prevod sledi izvorniku, vendar Albreht zapiše, da je kraljevič utonil v tolmunu, medtem ko v nemščini piše le, da je ždel na dnu vodnjaka kot začarana žaba. V zadnji vrsti se izvorniku bolj približa Kovačeva, vendar uporabi besedo 'krota', kar je neknjižna, pogovorna raba (beseda je tudi prevzeta iz nemščine, torej germanizem) in besedo 'zacoprana', kar je prav tako neknjižna, ljudska raba. Zaključek teh verzov deluje grobo.

Sneguljčica. Ena težjih nalog, ki si jih je zastavila Kovačeva, je bil prav gotovo nov prevod verzov. Sneguljčica, ki se je brala, pripovedovala in poslušala toliko let, se nam je s svojo vsebino in besediščem usedla v uho in srce. Lahko bi rekli, da je na nek način ponarodela. Rime smo znali (znamo) na pamet mi in naši otroci. Ker v nobenem pogledu niso bile slabe, jih morda ne bi bilo treba ponovno prevajati.

»Spieglein, Spieglein an der Wand,
wer ist die Schönste im ganzen Land?«
(Grimm, 297)

»Zrcalce, zrcalce na steni, povej,
katera najlepša v deželi je vsej?«
(Albreht, 70)

»Zrcalce, zrcalce na steni,
po svetu poglej in povej,
katera najlepša v deželi je tej!«
(Kovač, 270, prva knjiga)

V izdajah pred letom 1975 je pri Albrehtu 'najzaljša' namesto 'najlepša'. Kovačeva po nepotrebnem vrine del verza »po svetu poglej«.

»Frau Königin, Ihr seid die Schönste im Land.«
(Grimm, 298)

»Najlepša v deželi, kraljica, ste vi.«
(Albreht, 70)

»Spoštovana gospa kraljica,
v deželi najlepša ste krasotica.«
(Kovač, 270)

Čeprav je v izvorniku 'gospa kraljica', zadostuje tudi samo 'kraljica'. »Spoštovana gospa kraljica« je pretirano. Beseda 'krasotica' se sliši osladno. Podobno je v naslednjih verzih:

»Frau Königin, Ihr seid sie Schönste hier,
aber Sneewittchen ist tausendmal schöner als Ihr.«
(Grimm, 298)

»Najlepša, kraljica, vi ste pri nas,
Sneguljka pa tisočkrat lepša od vas.«
(Albreht, 70)

»Lepi ste že, gospa kraljica,
ampak Sneguljčica lepša je krasotica.«
(Kovač, 271)

Kovačeva namesto tega, da je Sneguljčica tisočkrat lepša od kraljice, kot bremo v izvirniku, zapiše samo, da je lepša krasotica. Prav tako stori v naslednji verzih:

»Frau Königin, Ihr seid die Schönste hier,
aber Sneewittchen über die Bergen
bei den sieben Zwergen
ist noch tausendmal schöner als Ihr.«
(Grimm, 301)

»Najlepša kraljica, vi ste pri nas,
a za gorami Sneguljčica,
kjer je sedem palčkov doma,
ta je še tisočkrat lepša od vas.«
(Albreht, 73)

»Lepi ste že, gospa kraljica,
toda Sneguljčica pri palčkih za sedmo goro,
najlepša je krasotica.«
(Kovač, 274)

»Frau Königin, Ihr seid die Schönste hier,
aber die junge Königin ist tausendmal schöner als Ihr.«
(Grimm, 308)

»Najlepša, kraljica, vi ste pri nas,
a mlada kraljica je tisočkrat lepša od vas.«
(Albreht, 79)

»Lepi ste že, gospa kraljica,
toda mlada kraljica še lepša je krasotica.«
(Kovač, 281)

Pepelka. Prevoda *Pepelke* sta oba ustrezna in enakovredna. Albreht (97) za oglašanje golobov izbere »gru gri, gru gri, gru gri«, Kovačeva (135) pa »goru, goru«, kar je prav tako podobno gruljenju. Morda ne bi bil odveč ostrivec na zadnjem zlogu: gorú.

Volk in sedmero (sedem) kozic

»Was rumpelt und pumpelt
in meinem Bauch herum?
Ich meinte, es wären sechs Geißlein,
so sinds lauter Wackerstein.«
(Grimm, 65)

»Kaj tako se po trebuhu
mi z ropotom kotali?
Šest kozličev sem požrl,
zdaj kot kamen so težki.«
(Albreht, 131)

»Kaj v trebuhu mi čmoka?
Je to kozličkov čredica?
Ali pa so skale tri,
ker me tako hudo teži.«
(Kovač, 41, prva knjiga)

Beseda 'čmoka' pri Kovačevi se zdi neustrezna. Namiguje na nekaj mokrega, mehkega, brezobličnega, razpadlega; čmokaš z usti, po blatu. Kozlički pa so v trebuhu celi.

Janko in Metka

»Knuper, knuper, kneischen,

wer knupert an meinem Häuschen?«
»Der Wind, der Wind,
das himmlische Kind,«
(Grimm, 121)

»Hrst, hrst, k(a)teri miško
kruši, hrusta moja hiško?«
»Vetrc, vetrc iz neba
okrog hišice pihlja.«
(Albreht, 136)

»Kdo pa zunaj mi hrustlja?
To je moja hišica!«
»Kdo hrustlja?
Vetrič pihlja.«
(Kovač, 94, prva knjiga)

Albreht posnema knuper, knuper s hrst, hrst. Morda se miško sliši preetročje, a rima je prisrčna in priljubljena. Albreht obdrži ponavljanje vetrc, vetrc, medtem ko sta pri Kovačevi zadnja dva verza brez ponavljanja zelo skromna.

Kralj Drozd

»Ach wem gehört der schöne Wald?
»Der gehört dem König Drosselbart;
hättst du'n genommen, so wär er dein.«
»Ich arme Jungfer zart,
ach, hätt ich genommen den König Drosselbart.«
(Grimm, 293)

»Čigav je ta prelepi gozd?«
»Njegov posestnik je kralj Drozd;
da si ga vzela, bil bi tvoj.«
»O, da, ubožica sem mlada,
zavrgla kralja Drozgoobra!«
(Albreht, 158)

»Čigava je velika hosta ta?«
»Hosta ta je del sveta,
ki ga kralj Drozgoobra ima.
Če bi z njim se poročila,
bi tudi hosto to dobila.«
»Ah, le zakaj, sirota mlada,
nisem vzela kralja Drozgoobra?«
(Kovač, 265, prva knjiga)

Albreht sledi originalu in ima enako število verzov. Kovačeva pesem podaljša, tako da ima sedem verzov. Na enak način se nadaljujejo tudi ostali verzi.

»Ach, Gott, was ist das Haus so klein!
Wem mag das elende winzige Häuschen sein?«
(Grimm, 294)

»O, majhna nizka hišica!
Čigava je ta kočica?«
(Albreht, 159)

»Moj bog, kakšna bedna kočica!
Se tukaj sploh živeti da?«
(Kovač, 266)

Albreht je bolj dosleden pri prevodu, vendar izpusti začetni vzdih (o, bog).

Škrateljčki (Škrateljčka)

»Sind wir nicht Knaben glatt und fein?
was sollen wir länger Schuster sein!«
(Grimm, 237)

»Tako sva lepa, tako sva zala!
Kako bi zdaj še čevljarčka ostala?«
(Albreht, 206)

»Zdaj sva lepo oblečena,
ne bova več čevljarila!«
(Kovač, 214, prva knjiga)

Nedvomno je tukaj Albrehtov prevod boljši.

Prevodi rimane besede v pravljicah *Trije možički v gozdu*, *Špicparkelj*, *Srečni Anže*, *Mizica*, *pogrni se* so precej enakovredni. Prevoda v pravljici *Popotnika* sta enaka, Kovačeva je v celoti uporabila Albrehtov prevod in ga spremenila samo v eni črki (namesto škrapete ima škarpete).

6 Zaključek

Albrehtov prevod je sčasoma deloma zastarel. Pojavila se je potreba po upoštevanju novih pravopisnih pravil, drugačni skladnji, primernejšem besednem vrstnem redu, zamenjavi določenih zastarelih besed, slabšalnih izrazov in prevzetih besed z ustrežnejšimi. Besedilo je bilo zato dvajset let po izidu prvega prevoda lektorirano. Zasedimo pa tudi negativne posledice lektoriranja. Posledica nadaljnjih ideoloških popravkov je bila še več prirejenega, skrajšanega oziroma izpuščenega besedila.

Nov prevod je bil zlasti potreben s stališča ideološkega filtriranja. Brata Grimm sta sicer res opravila vrsto zavestnih prirejevalnih posegov, vendar se prevajalec mora držati izvirnika, ki ga ima pred seboj, ne sme ga popačiti, izrabit, ohraniti ga mora v največji možni meri ne glede na osebni nazor oziroma politični režim.

Razen zgoraj navedenega odmika se je Albreht precej dosledno držal prvotnega besedila. Prevoda obeh prevajalcev sta zvesta. Pri obeh prevajalcih je tu in tam možno najti bolj ali manj (po)nesrečeno rešitev. Težko je reči, da je en prevod izrazito boljši od drugega. Poslabšave se najdejo tudi pri novem prevodu, zlasti pri uporabi slabšalnih izrazov, deloma tudi pri uporabi prevzetih besed. Prevajanje podobja je pri obeh prevajalcih večidel ustrezno. Pri prevajanju lirike so Albrehtovi prevodi pomensko in sporočilno enaki izvirniku. Mojstrsko je ohranil metaforiko. Ob tem si lahko postavimo vprašanje o potrebnosti povsem novega prevajanja nečesa, kar je bilo prevedeno dobro, zlasti še, ker so od petdesetih let naprej določeni deli besedila takorekoč ponarodeli. Pomislimo samo na tisoče in tisoče knjižic *Rdečih kopic*, *Trnuljčic*, *Pepelk* in *Sneguljčic*, ki so se znašle v skoraj vsakem slovenskem domu! Morda je bil povsem nov prevod pravljic, ki jih je že prevedel Albreht, resnično nepotreben in bi bilo treba prevesti le tiste pravljice, ki jih on ni prevedel. Albrehtov jezik, s katerim nam govori skozi pravljice, je poln in vznesen, včasih pretiran in obložen, vendar ni neprijeten. Kakorkoli že, dejstvo je, da imamo končno na voljo celoten prevod Grimmovih pravljic, ki ga je korektno opravila Polonca Kovač.

Viri

Albreht, F., 1961: *Odsevi časa. Nekaj opomb o prevajalcih in prevajanju*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Bausinger, H., 1968: *Formen der »Volksprosa«* (Oblike »ljudske poezije«). Berlin, str. 161. Citirano v: Weber-Kellermann, I., 1986: Otroške in hišne pravljice bratov Grimm. Od »prastarega mita« do otroške knjige. V: *Otrok in knjiga* 23/24. Maribor: Obzorja.

- Brata Grimm, 1944: *Pravljice* (prevedel A. Bolhar). Ljubljana: Ljudska knjigarna.
- Cerar, V., 1998: *Kako otroče je prevajati za otroke? V: Prevajanje otroške in mladinske književnosti*, 22. prevajalski zbornik. Ljubljana: DSKP.
- Debenjak, D., 2001: *Veliki nemško-slovenski slovar = Grosses deutsch-slowenisches Wörterbuch*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Gerstner, H., 1974: *Brata Jacob in Wilhelm Grimm: življenjepis*. Maribor: Obzorja.
- Grimm, J. in W., 1975: *Grimmove pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. in W., 1980: *Grimmove pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. in W., 1993: *Grimmove pravljice*: prva knjiga zbranih pravljic. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. in W., 1993: *Grimmove pravljice*: druga knjiga zbranih pravljic. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. in W., 1958: *Pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. in W., 1999: *Pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga (Veliki pravljličarji).
- Grimm, J. in W., 1966: *Sneguljica in druge Grimmove pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Grimm, J. in W., 1954: *Žabji kralj in druge pravljice*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Ilc, A., 1995.: *Otroške in hišne pravljice bratov Grimm v socialnozgodovinskem in kulturnozgodovinskem kontekstu*. Diplomsko naloga, Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za primerjalno književnost in literarno teorijo.
- Ilc, A., 1999: *Pravljice med konservativnim in subverzivnim: spremna beseda*. V: Bettelheim, Bruno: *Rabe čudežnega: o pomenu pravljic*. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Kinder- und Hausmärchen gesammelt durch die Brüder Grimm*. München: Winkler Verlag, 1984.
- Kobe, M., 1972: *Priredbe klasičnih del iz svetovne književnosti za mladino v slikanicah za najmlajše*. V: *Otrok in knjiga* 1. Maribor: Obzorja.
- Langenscheidts Großwörterbuch: *Deutsch als Fremdsprache*. Berlin-München: Langenscheidt KG, 1998.
- Moder, J., 1985: *Slovenski leksikon novejšega prevajanja*. Koper: Lipa.
- Orel Kos, S., 2001: *Let divjih labodov med nebesi in peklom: Pravljica »Divji labodi« H. C. Andersena v slovenskih prevodih*. V: *Prevajanje Prešerna. Prevajanje pravljic*: 26. prevajalski zbornik. Ljubljana: DSKP.
- Rölleke, H., 1989: *Nov pogled na »Otroške in hišne pravljice« bratov Grimm*. V: *Otrok in knjiga* 27/28. Maribor: Obzorja.
- Skrinjica pravljic: priljubljene pravljice bratov Grimm in Hansa Christiana Andersena*. Celovec-Ljubljana-Dunaj: Mohorjeva založba, 1998.
- Slovar slovenskega knjižnega jezika*. Izdala SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 2000.
- Slovenska bibliografija*. Izdaja NUK. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1951 →.
- Slovenski pravopis. I, Pravila*. Izdaja SAZU in Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU. Ljubljana: Državna založba Slovenije, 1994.
- Smolej, T., 1998: *Hostnikovo prevajanje Julesa Verna*. V: *Prevajanje otroške in mladinske književnosti*: 22. prevajalski zbornik. Ljubljana: DSKP.
- Snoj, M., 1997: *Slovenski etimološki slovar*. Ljubljana: Mladinska knjiga.

Tomšič, F., 1974: *Nemško-slovenski slovar*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

Veliki pravljíčarji in njihove najlepše pravljíce. Ljubljana: Mladinska knjiga, 2001 (Veliki pravljíčarji).

Wahrig, G., 1974: *Deutsches Wörterbuch*. Gütersloch-Berlin-München-Wien: Bertelsmann Lexikon Verlag.

Zabukovec, D., 2001: Ilustracija k prevajalski folklori. V: *Prevajanje Prešerna. Prevajanje pravljíc*.: 26. prevajalski zbornik. Ljubljana: DSKP.